

— Кэриэстэбил —

Өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр өрүү тыыннаах буолуоҕа

Бу күннэргэ Ньурба улуунун олохтоохтору уонна уопсастыбаннаһа ыар сүтүктэннилэр. Барахан ыарыыттан Аҕа дойду Улуу сэриитин уонна үлэ бэтэрээнэ, Ньурба улуунун бочуоттаах олохтооҕо, Саха АССР үтүөлээх геолога Федоров Николай Никитович биһиги кэккэбиттэн туораата.

Николай Никитович 1926 с. алтынньы 10 к. Бүлүү улуунун Бөкчөҥөө нэһилиэтин Чимчан сэлиэн-ньэтигэр төрөөбүтэ.

Кини 1936-1946 с.с Бөкчөҥөө оскуолатыгар үөрэнэн баран, Бүлүүтээҕи педучилищега үөрэнэ киирбитэ. 1944-1951 сс. Сэбиэскэй армия кэккэтигэр сулууспалаабыта, империалистическай Японияны утары бойобуой дьайыыларга кыттыбыта. 1950-1951 сс. Кытай Народнай Республикатыгар правительственной командировкага штурмовой авиаполк састаабыгар сылдьыбыта. Армияттан демобилизацияланан баран 1951-1953 сс. Бүлүүтээҕи военкоматка учуотчугунан үлэлээбитэ.

1958 с. Томскайдааҕы политехническай институту бүтэрэн, сиртэн хостонор туһалаах баайдары көрдөөһүн уонна чинчийи геофизическай ньымалара диэн идэни баһылаабыта. 1993 с. диэри Амакинскэй экспедицияга үлэлээбитэ: 1958-1960 с.с - техник-геофизик, инженер-аэромагнитолог, 1960-1970 сс. - этэрээт начальнига, партия начальнига, 1970-1988 с. - геологическай отдел ыстаарсай геофизигэ, 1989-1993 с.с - каартаны онгорууга I категориялаах геофизик.

Николай Никитович Амакинскэй экспедицияга 30-тан тахса сыл производственной үлэҕэ техник-аэромагнитологтан саҕалаан сүрүннүүр геофизиккэ диэри, сир анын чинчийээччи уустук уонна бочуоттаах суолун тэлбитэ. Этэрээт уонна партия начальнигынан үлэли иһэн сылдьан үгүс кимберлитовой хонуулары уонна туруупкалары ары-

ыыыга, алмаастаах оройуоннар геологическай тууларын геофизическай үөрэтиигэ, производствога сана геофизическай ньымалары уонна сана үрдүк көдүүстээх аппаратураны киллэриигэ быһаччы кыттыбыта. Ыстаарсай геофизигинэн үлэлиригэр чинчийиллэр территория кэскиллэрин сыаналааһынга, көрдүүр үлэлэр хайысхаларын быһаарыыга, кинилэр геологическай өттүнэн көдүүстэрин уонна хаачыстыбаларын үрдэтиигэ кыттыбыта.

Н.Н.Федоров поссовет депутатынан, нарсуд народнай сэтээтэлинэн, партком, профком чилиэнинэн, геологтар уонна геофизиктэр партбюроларын сэкирэтээринэн талыллан үлэлээбитэ. Саха АССР үтүөлээх геолога, "Якутскгеология" ПГО үлэтин бэтэрээнэ, "В.И.Ленин төрөөбүтэ 100 сылыгар килбиэннээх үлэтин иһин", "Үлэ бэтэрээнэ", "За заслуги в развитии недр" мэтээллэринэн, "Отличник разведки недр" бэлиэтин, ССРС уонна РСФСР Геологияга министриэстибэтин, "Якутскгеология" ПГО, ССКП райкомун уонна райисполком Бочуотунай грамоталарынан наҕараадаламмыта.

Улуус экономикатын сайдытыгар улахан үтүөлэрин уонна тус кылаатын иһин, итинэн Саха сирин алмаастарын арыыы 40 сылынан сибээстээн, Н.Н.Федорова, улуус бочуотун кинигэтигэр киллэрэн туран, "Ньурба улуунун бочуоттаах олохтооҕо" аат ингэриллибитэ.

Ытыктыыр аҕа табаарыспыт Николай Никитович Федоров туһунан сырдык өйдөбүл биһиги өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр өрүү тыыннаах буолуоҕа.

"Ньурба улууһа" МО Дьаһалтата уонна улуус Сүбэтэ.

Эгэрдэлиһибит!

Күндү балтыбытын, эдьийбитин, Ньурба 1 №-дээх орто оскуолатын начаалынай кылааһын учууталын **АНТОНОВА Альбина Анатольевна**ны өрөгөйдөөх үбүлүүгүнэн, 50 сааскын туолбуккунан итиитик-истиитик эгэрдэлиһибит!

Баҕарабыт эиэхэ чэгиэн-чэбдик доруобуйаны, үгүс үөрүүнү-көтүүнү, тус олохтор уонна махталлаах үлэҕэр санаттан сана, үрдүктэн үрдүк ситиһиһэри! Үтүө сүбэтинэн, ылыннарыйылаах тыгынан, кизн билигинэн сылааннытар чугас дьонун сылаас тапталынан, кэллигэлэрин уонна үөрэнээчилэрин диринг ытыктабылларынан кынаттанан сырыт дин баҕа санаабытын тиэрдэбит.

Дьокуускайтан эдьийдэринг, убайдарыг дьыэ кэргэттэргэ, Михайловтар, Тарасовтар, Винокуровтар, Фоминнар, Михайловтар.

Махтанабыт

Биһиги оройуонга 2014 сылтан "Түөлбэ оһуохайа" диэн оройуон бары нэһиликтэрин хабар, нэһилиэк баһылыктарын, нэһилиэнньэни кытары ыкса сибээстээхтик үлэлиир, хааччылар элбэх сылаах бырайыак олоххо киирэн, оһуохайы кизн далааһынныырга үлэ бара турар. Бырайыак ааптара Ньурбатааҕы норуот фольклорнай кэлэктибин салайааччыта Николаева Розалия Николаевна.

Кулун тутар 15 күнүгэр Өгөддьүбө нэһилиэк Бочуоттаах олохтооҕо, ытык аҕа, норуот ырыаһыта Степанов Александр Иванович аатынан түөлбэ улахан оһуохайа буолан ааста. Ол курдук түөрт Бүлүү оройуонуттан 26 улахан оһуохай этээчилэр уонна 12 өбүл кэлэн кыттыны биллэрди. Нэһилиэк олохтоохторо сабаланыытынан бүтүөр диэри кизн түһүлгэлэргэ көхтөөхтүк кыттаннар, оһуохай хойукка диэри убаарабакка дьыэрэйдэ. Онон кэлбит оһуохайдыттарга, нэһилиэкпит олохтоохторугар, олохтоох дьаһалтара, спонсордаабыт тэрилтэлэргэ, бириддиэлэн ыалларга, урбаанныктарга улахан махтал-бытын тиэрдэбит.

Махталы кытта Александр Иванович оҕолоро.

Нэһилиэнньэ истиитигэр

Мууһунан сырыы бобуларынан сибээстээн муус устар 15 күнүттэн Киров-Марха, Акана-Марха маршрутунан автоустар өрүскэ диэри сылдьаллар. Ньурбаттан автобус үлэ күнүгэр 8:00 ч., 17:00 ч., субуота, өрөбүл күн 17:00 ч. тахсар.

АТП администрацията.

— Реклама —

104-68-67. Уголки новые пластмассовые 40x40 2 шт. по 3 м., электророзетки Смоленск б/у недорого, новый маленький эл.кипяльник 0,5 кВт, новый большой эл.кипяльник 1,2 кВт, армированная новая плотная пленка 20,5 м.х2 м., новые 2 серии плотные шторы с рисунком розы ш. 2,66, дл. 2,83, новые 2 коричневые плотные шторы с рисунком Золотистый колос ш. 2,46, дл. 2,76, корич-

невое б/у покрывало с ободками на 2-хспальную кровать недорого, металлические б/у канистра 10 л., 2 шт. по 4 л. **8-914-286-36-63.** 2-хэтажный частный дом 1993 года постройки, 119 кв.м., со всеми хоз. постройками, септик. **8-914-280-80-67, 8-924-466-33-55.** Холодильник-морозильник Бирюса 4-х секционный в хорошем состоянии за 10 тыс. руб., ноутбук Леново в отличном состоянии за 12 тыс. руб. **8-914-262-97-25.** Участок 20 соток, сухой, ровный, ого-

рожен, хорошие подъездные пути, рядом останова в районе Бөгдөөөлө. **Тел. 2-32-36, 8-914-236-41-62.** Б/у квартира в каменном общежитии по ул.Ст.Васильева №129 (3 комнаты в секции, 49 кв.м., 2 этаж, солнечная сторона), цена 1 млн. 800 тыс. руб. **Тел. 2-30-08, 8-914-299-08-10.** Холодильник Индезит - 15000 руб., стиральная машина на 7 кг. - 5000 руб., микроволновая печь + пароварка - 3000 руб., булчут ыт оҕолоро (атыыр-дар). **Тел. 2-54-26, 8-914-114-13-13.**

Продаю 1996 с., үчүгэй туруктаах, лебедкаах УАЗ-тент, Логосол М-7 мини-пилорама. **8-914-268-11-03, 8-914-234-98-55.** Частный дом с усадьбой в с.Антоновка, электроотопление, рядом школа, детский сад, магазин, можно в рассрочку. **8-914-109-56-72.** За умеренную цену: аппарат для мойки машины, набор ключей САТА, компьютерный стол, фреза, шлифмашина ленточная. Все в отличном состоянии. **8-914-109-56-72.** 1-комнатная квартира 112 серии в Якут-

ске по ул.Ново-Карьерная (Сайсары), 3 этаж, 38 кв.м., 1998 г. постройки, лоджия, натяжные потолки, кладовка, возможна ипотека, рассрочка, цена 3 млн. 700 тыс. руб., возможен торг. **Все вопросы по WhatsApp 8-914-292-57-89.** Новый 6-ядерный заводской сборки компьютер, а/м УАЗ 2003 г.в., а/м Тойота Королла (г/п) 2002 г.в. **Тел. 2-32-33, 8-914-293-52-79.** 3-комнатная б/у квартира с отдельным входом и участком. **8-914-281-96-07.** 1-комнатная б/у квартира 33 кв.м. в новом каменном доме в Убаане. **8-914-**

Тапталлаах ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, Таркаайы нэһилиэгиттэн төрүттээх үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** ыархан ыарыыттан 90 сааһыгар олохтон туораабытын диринг кутурбаммытын туран аймахтарыгар, билэр дьонугар иһитин-нэрэбит. **Оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.**

Өр сылларга Марха деткомбинатыгар биригэ үлэлээбит аҕа табаарыспыт, истинтээн-истинг дьуөгэбит, эдьийиһибит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна (Огдоочуйа)** уһун ыархан ыарыы кэнниттэн күн сириттэн күрэммитинэн оҕолоругар Федор Петровичка, Вера, Рея, Варвара Петровналарга, кийинитигэр Раиса Егоровнага уонна сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, аймахтарыгар диринг кутурбаммытын холбуубут, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит.

Детсадыка биригэ үлэлээбит сааһырбыт дьуөгэлэригэр: **Мария Трофимовна Николаева, Пелагея Прокопьевна Михайлова, Евдокия Дмитриевна Филиппова (Кыра Дуунья), Евдокия Дмитриевна Иванова, Акулина Семеновна Прокопьева, Елизавета Николаевна Архипова, Розалия Алексеевна Аммосова, Люция Васильевна Яковлева.**

Ыкса ыалбытыгар Вера Петровнага, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас дьонугар тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Хатын-Сыһы ытык олохтооҕо **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна (Эбэ Огдоочуйа)** ыархан ыарыыттан күн сириттэн туораабытынан диринг кутурбаммытын холбуубут.

Маалыкайтан Соловьевтар, Ефремовтар, Ньурбаттан Ефремовтар, Семеновтар, Дьокуускайтан Неустроевтар, Бунашевтар.

Убаастыыр санаспыт, Хатын-Сыһы олохтооҕо **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** уһун ыархан ыарыыттан күн сириттэн туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, кийинитигэр, күтүөттэригэр кутурбаммытын тиэрдэбит. **Дьокуускайтан, Ньурбаттан Павловтар, Тихоновтар, Петровтар, Васильевтар, Ивановтар.**

Таркаайы нэһилиэтин ытык кырдыаҕа, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, элбэх оҕо, сиэн күндү ийэтэ, эбэтэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** уһуннук ыалдан күн сириттэн барбытынан диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Килэп Кисиньэ оҕолоро.**

Биригэ үлэлиир кэлигэбитигэр Павлов Федор Петровичка уонна кини дьыэ кэргэнигэр тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** ыархан ыарыыттан күн сириттэн туораабытынан диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Таркаайы нэһилиэтин дьаһалтата, кэлэктибэ.**

Дьуөгэбитигэр Рея Петровнага ийэтэ, үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** уһун ыархан ыарыыттан олохтон туораабытынан кини дьыэ кэргэттигэр диринг кутурбаммытын холбуубут. **Дьуөгэлэрэ.**

Күндү кырдыаҕа санаспыт, Таркаайы олохтооҕо үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна (Огдоочуйа)** уһун ыархан ыарыыттан 90 сааһыгар олохтон туораабытынан оҕолоругар, сиэннэригэр диринг кутурбаммытын тиэрдэбит **Маартан Өрүгү, Дьаакып уонна кинилэр оҕолоро.**

Күндүтүк саныыр киһибит, биригэ алтыспыт дьуөгэбит, чугас ыалбыт, үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** өлбүтүнэн оҕолоругар, сиэннэригэр, бары аймахтарыгар диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Дьокуускайтан Екатерина Максимовна Егорова, Евдокия Максимовна Иванова.**

Күндү кийинитигэр Варвара Петровна Степановнага уонна кини биригэ төрөөбүтүгэр, кинилэр оҕолоругар тапталлаах ийэлэрэ, эйбэс эбэлэрэ, ытыктыыр сыбааптыг **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** уһун ыархан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан кутурбаммытын тиэрдэбит. **Маартан Степановтар, Никифоровтар, Петровтар, Чуукаартан Степановтар, Алексеевтар.**

Биригэ үлэлиир кэлигэбитигэр Рея Петровнага, Вера Петровнага, Наталья Ксенофонтовнага, кинилэр дьыэ кэргэнигэр күндү ийэлэрэ, эбэлэрэ, хос эбэлэрэ, үлэ, тыыл бэтэрээнэ **ПАВЛОВА Евдокия Федоровна** 90 сааһыгар күн сириттэн ыалдан туораабытынан кутурбаммытын тиэрдэбит. **Ньурбатааҕы библиотечнай ситим үлэтигэрэ.**

Истинник саныыр дьуөгэбитигэр, өр сылларга Ньурбага үлэлээбит Доруобуйа харыстабылын бэтэрэнигэр Венера Федоровнага тапталлаах кэргэнэ, Ольга Николаевнага аҕата, Сашага эһэтэ, Аҕа дойду Улуу сэриитин кыттылааҕа, үлэ бэтэрээнэ, Саха АССР бочуоттаах геолога, Ньурба улуунун бочуоттаах олохтооҕо **ФЕДОРОВ Николай Никитич** ыархан ыарыы олохтон туораабытынан диринг кутурбаммытын холбуубут. **А.Е. Игнатьева, У.П. Максимова дьыэ кэргэттэрэ.**

Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, Ньурба куорат олохтооҕо **ПУДОВА Мария Михайловна** уһун ыархан ыарыыттан күн сириттэн туораабытын туһунан чугас аймахтарыгар, биригэ үлэлээбит коллегаларыгар, билэр дьонноругар диринг кутурбаммытын билэрэбит. **Уолаттара, кийинтэрэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ.**

Убаастабыллаах бэтэрээнмит, үлэ-тыыл бэтэрээнэ, Өрспүбүдүкэ Санитарнай сулууслатын туйгуна **Мария Михайловна ПУДОВА** уһун ыархан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, аймах-билэ дьонугар диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Санэпидназор кэлэктибэ.**

Өр сылларга биригэ үлэлээбит, Санэпидназор бакалаториятын бас-көс кийитэ, биһиги наставникпыт, дьуөгэбит, эдьийи кутурбаммын кизн туттар киһибит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Ньурба куорат олохтооҕо **ПУДОВА Мария Михайловна** ыархан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан оҕолоругар, сиэннэригэр, кийинтэригэр, бары чугас дьонугар диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Дьокуускайтан Евсеева Евдокия уонна кини оҕолоро.**

Оҕо сааһым дьуөгэтэ, өр сылларга ыкса ыалдан оҕолорбут күндүтүк саныыр, убаастыыр киһибит **ПУДОВА Мария Михайловна** уһун ыархан ыарыыттан күн сириттэн барбытынан уолугар Александр Григорьевичка, кийинитигэр Розалия Григорьевнага уонна кинилэр дьыэ кэргэттигэр диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **Раиса Гаврильевна уонна оҕолоро Семеновтар, Санниковтар.**

Убаастыыр улахан убайбыт, абаҕабыт, Чаппанда с. олохтооҕо **ЯКОЛЕВ Эрнст Саввич** ыархан ыалдан өлбүтүн иһитиннэригэр уонна оҕолоругар, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, күтүөттэригэр диринг кутурбаммытын холбуубут. **Быраата Олег Саввич, балта Александр Саввична кинилэр оҕолоро, сиэннэрэ.**

Тапталлаах кэргэним, аҕабыт, эһэбит, Ньурба куоратын олохтооҕо **НИКОЛАЕВ Анатолий Николаевич** муус устар 8 к. ыархан ыарыыттан күн сириттэн күрэммитин диринг кутурбаммытын туран аймахтарыгар иһитиннэрэбит. **Кэргэнэ, оҕолоро, сиэнэ.**

Күндү табаарыспыт, милиция бэтэрээнэ **НИКОЛАЕВ Анатолий Николаевич** ыалдан өлбүтүнэн кэргэнигэр Тамара Ивановнага, оҕолоругар, сиэннэригэр диринг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит. **Маалыкай оскуолатын 1976 с. биригэ үөрэнэн бүтэрибит 10 "а" уонна "б" кылаас оҕолоро.**

Акана нэһилиэтин "Кыымчаан" ансамблы итиллээччитигэр Васильева Сахайаанага күн-күбэй ийэтэ **ВАСИЛЬЕВА Августина Дмитриевна** күн сириттэн хомолтоохтук туораабытынан диринг кутурбаммытын тиэрдэбит. **"Кыымчаан" ансамблы оҕолоро, төрөспүттэрэ, салайааччыта.**

Убаастабыллаах Ирина Валерьевнага, кини дьыэ кэргэнигэр тапталлаах оҕото **АНТОНОВ Ньургул Васильевич** олус хомолтоохтук эдэр сааһыгар олохтон барбытынан диринг кутурбаммытын тиэрдэбит, аһыгытын тэнгэ үлэстэбит. **Биригэ үөрэммит оҕолоруг, учууталыг А.А. Афанасьева.**

Кылаабынай редактор Дорофеева Л.К.

Хаһыат Саха сиригэр сибээс, информационнай технологиялар уонна массабай коммуникациялар эйгэлэрин кэтээн көрүү Федеральнай судууспатын Управлениетыгар (Роскомнадзор) 19.03.2012 с. регистрацияламмыта.

Тэрийэн таһаарааччы: Саха Республикатын "Ньурба улуунун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыаттара" Автономнай тэрилтэ

Телефоннара: Редактор-директор - 2-33-32. Компьютернай отдела - 2-32-65. e-mail: redakcia06@mail.ru

Индекс: 54880 Тираж 1689. Сьяната - 20 солк. Хаһыат бэчээккэ бэриллэр графига 16 ч. Бэрилинэ 16 ч. 06.03.2015 с.

ХАҢЫАТ
1937 СЫЛТАН
ТАХСАР

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН НЬУРБА УЛУУҢУН ХАҢЫАТА

НЬУРБА

12+

2015 сыл
Муус устар
15 күнэ
Сэрэдэ
29 №
(11366)

ТЭРИЙЭЭЧЧИЛЭР: СР Правительствота, Ньурба улууһун "Ньурба" ("Огни Нюрбы") хаһыат редакцията" автономнай тэрилтэ

— Кылгастык —

Олохтоох салайыныы Күннэрэ

"Ньурба улууһа" МТ баһылыга Б.Н. Попов 13.04.2015 с. 470 №-дээх дьаһалынан улууска муус устар 13-21 к.к. олохтоох салайыныы Күннэрэ биллэрилиннэр. Бигэргэммит былаанынан улуус бары муниципальнай тэриллериинэр, тыа нэһиликтэригэр араас тэрээһиннэр ыытыллыахтара.

Олохтоох салайыныы Күннэрин чэрчитинэн муус устар 21 к. улуус Сэбиэтин учарата суох кэнэтиллибит муннаба нэһиликтэр баһылыктара, нэһилиэк сэбиэттэрин депутаттара уонна уопастыбаннас кыттылаах ытыллыаба. Эмиэ бу күн олохтоох салайыныы органнарыгар "Аһаҥас аан Күнэ" биллэрилиннэ. Муус устар 13-27 к.к. үөрэнээччилэр салайыныыларын активна олохтоох салайыныы бэрэстэбиитэллээх, толоруулаах органнарын кытта көрсүһүүлэрэ буолуохтара.

Муус устар бүтөр диэри оскуола үөрэнээччилэрэ "Өскөтүн мин дьаһалта баһылыга эбитим буоллар", "Депутат буолар чэпчэки дуо?" диэн тизмэлэргэ эссе суруйуу-

тугар куонкурууска кыттыахтара. Библиотекаларга "Нэһилиэнньэбэ - олохтоох салайыныы туһунан" тизмэлээх стендэлэр уонна быыстапкалар туруорулуохтара.

Субуотунньуктар сабаланаалар

Улуу Кыайыы 70 сылын көрсө Ньурба куорат санитарнай туругун тупсарар, Ньурба куоратын дьаһалтатын баһылыгы "Санитарнай икки ыйы ытыгы туһунан" 30.03.2015 с. 03-07№-дээх уурааҕын толорор сыаллаах муус устар 24-25 к.к., муус устар 30 к. уонна ыам ыйын 8 к. куорат территориятын ыраастааһынга уопсай куораттаабы субуотунньуктар биллэрилиннэр.

Субуотунньуктарга Ньурба куорат тэрилтэлэрин кэлктииптэрэ, уопастыбаннай уокуруктар-түөлбөлөр, элбэх кыбартырыалаах уонна чааһынай дьилэр олохтоохторо көхтөөтүк кытталара эрэйиллэр. Куорат территориятыгар баар санкцията суох сыбаалкалар уонна муньуллубут бөх суох онгоһуллуохтара. Тэрилтэлэр бэйэлэрин тэлгэлэлэрин уонна кинилэргэ сыһыарыллыбыт сир-

дэри бөхтөн-сыыстан ыраастаахтара, бэйэлэрин эбэтэр чааһынай дьон массыыналарынан сыбаалкаба таһаарыахтара. Бөбү тизийинэн "Агроснаб" тэрилтэтин (сал. А.Н. Протопопов) икки самосваллара эмиэ дьарыктаныахтара. Субуотунньуктар хаамыыларын санитарнай икки ыйы ытыгар хамыыһыа хонтуруоллуоҕа.

Маай бырааһынныктарын көрсө

Ыам ыйын 1 - Саас уонна Үлэ бырааһынныгыт тэрээһиннээхтик көрсөр, Ньурба улууһун үлэһит кэлктииптэрин уонна уопастыбаннаһын киэнниг кытыннарар инниттэн улуус дьаһалтатыгар баһылыгы социальнай боппуруостарга солб. С.Б. Дондокова бэрэссэдээтэллээх хамыыһыа тэрилиннэ. Хамыыһыа састаабыгар улуус тэрилтэлэрин, профкомнарын салайааччылары киридилэр.

Бэлэмнээтэ Раиса НИКИФОРОВА.

Егор Сидоров наукаҕа суолун батыһааччылар

Муус устар 4 күнүгэр А.Н. Чусовской аатынан Ньурбатаабы технической лицейга Сидоров Егор Сидоровичка аатынан сүрүннээн исторической-этнографической хайысхаах региональной Научной-практической конференция ытылыына.

Егор Сидорович Сидоров Ньурба Аканатыттан төрүттээх бөдөн учуонай, востоковед, тыл үөрэхтээбэ, суруйааччы, поэт, бөлөһүөк, тылбаасчыт. Кини Санкт Петербурга Илингги тыллар институттарын бүтэрбитэ. Саха тылын санскрит тылыгар тэҥнээн көрөн лексикаларыгар маарынаһар тыллар баалларын булаттаабыта саха наука тыгар лингвистика, история курдук хайысхалар сайдыыларыгар олук буолбут. Ону кытта Егор Сидорович тылбаасчыт быһыытынан биллэр. Ол курдук "Мүлдү Бөбө" диэн Говоров ыстатыйатын тылбаастаабыта күн сириин көрбүтэ. Элбэх научнай хабааннаах ыстатыйалардаах, кинигэлэрдээх.

Научной-практической конференция түүрт секциятыгар Ньурба уонна Сунтаар улуустарыттан барыта 36 үөрэнээччи уонна учууталлар кытыннылар. Илингги дойдулар филологиялара уонна культурологиялара диэн секцияба

"Параллель между древнекитайскими и древнетюркскими письменными знаками" диэн үлэтинэн Ньурбатаабы технической лицей 7-с кылааһын үөрэнээччитэ Поликарпова Алиса бастаата (салайааччыта Корякина А.А.). Кыраайы үөрэтти секцияба "Мин эһээм айылба оҕото" диэн үлэтинэн Антоновка орто оскуолатын 5-с кылааһын үөрэнээччитэ Семенов Афоня бастаата (салайааччы Васильева Т.М.), Саха сириин уонна илингги дойдулар историялара диэн секцияба "Серги как артефакт народа саха" диэн үлэтинэн Ньурбатаабы технической лицей 11-с кылааһын үөрэнээччитэ Павлова Маша бастаата (салайааччы Копылова Г.Т.), Педагогика секциятыгар "Электронный учебник по истории Якутии" диэн үлэтинэн Антоновка орто оскуолатын учуутала Акимова Наталья Альбертовна кыттан бастаата, эмиэ бу секцияба Ньурба лицейин 11-с кылаас үөрэнээччитэ Потапова Диана "Саха ылын этнопедагогиката" диэн

үлэтинэн бастаата (салайааччы Копылова Г.Т.).

Ааспыт сылга Сидоров аатынан тэрээһин аабылар быһыытынан ытыллыбыт эбит буоллахтарына, быйыл Научной конференцияба кубулуйан тэрилиннэ. Аныгыскы сылга 2-с конференцияны тэрийэн тэрээһини үгэс гынар санаа үөскээтэ.

В.Б. БОРИСОВ,
К.Д. Уткин аатынан Норуоттар
Добордоһуулары түмэл үлэһитэ.

— Үөдэйтэн сонуннар —

Хайыһар күнэ

Муус устар 3 күнүгэр Үөдэй нэһилиэгэр "Лыжня России-2015" Арасыйыа үрдүнэн 1982 сылтан ытыллар хайыһар күнүн тэрээһинигэр кытыннылар. Сылын аайы бу бырааһыннык Арасыйыа араас регионнарыгар элбэх оҕону, улахан дьону түмэр буолбут. Бу күн үөдэйтэр туора хаалбатылар, оскуола оҕолоро, эдэр ыччаттар хайыһарга туран "Эбэбэ" кириэн сүүрдүлэр. Ол кэнниттэн оскуола оҕолоругар хайыһарга күрэх ытылынна. Бастакы миэстэни эрэллээхтик Сергей Корнилов, иккинчи - Карина Шарина, үсүһү - Алеша Михайлов уонна Вадим Григорьев ыллылар. Бары сибидэй салгыһына сылдыан, оонньоон-көрүлээн бу күнү бэркэ атаардылар.

Хайыһар күнүн дьаһалта испэсэлиинэ Евгения Ларионова уонна эдэр ыччат чилиэннэрэ Аграфена Герасимова, Артем Николаев илээн саҕалаан тэрийдилэр. Кэлэр өттүгэр өссө элбэх киһи кыттыа, чөл олобу өрө тугохтара диэн эрэл санаалаах түмүктээтилэр.

Библиотека аһылына

2015 сыл тохсунньу 12 күнүттэн 20 №-дээх Амакинская библиотека филиала көһөн Үөдэй нэһилиэгэр аһыллан үлэтин саҕалаата. 4000 тыһыынчаттан тахса фондаах, толору хааччыллылаах. Библиотекарынан учуутал идэлээх Гаврильева А.П.

ананна. Онон нэһилиэккэ биер үөрүүлээх түгэн буолла. Библиотека үлэтин-хамнаһын Александра Пудовна бу курдук кэпсээтэ: "Бүгүнгү туругунан нэһилиэнньэ дьонно үкэс библиотека өнгөтүнэн туһаналлар. Саамай элбэх кинигэни уларсан аахтылар Иванова С.С., Корнилова М.С. Ордук саха суруйааччыларын айымньытын ааҕаллар. Оскуола оҕолоро эмиэ оҕо кинигэтин уларсан ааҕар буолулар.

Былаан быһыытынан араас викиориналар, куонкуустар ытылыннылар. Кыайы 70 уонна Литература сылыгар аналлаах стендэлэр онгоһулунулар".

Онон нэһилиэнньэ иллэн кэмнэрин туһалаахтык атааралларыгар үгө хамсааһын саҕаланна.

Экстремал- сүүрүүк ыалдьыттаата

Кулун тутар 30-31 күннэригэр Үөдэй нэһилиэгэр экстремал-сүүрүүк Петр Семенович Наумов ыалдьыттаата. Экстремал сүүрүүк нэһилиэк баһылыга Л.Н. Гаврильев көрүстэ. Ол кэнниттэн Петр Семенович оскуола үлэһиттэрин уонна үөрэнээччилэрин кытта атах тэлсэн олонор хайдах сүүрүүк буолбутун туһунан кэпсээтэ. Оҕолор сүүрүүк мэтээллэрин интэриэһиргээн көрдүлэр. Арасыйыа Герой куораттарынан Улуу Кыайы 70 сылыгар анаан сүүрбүтүн сөбө-махтайа иһиттилэр. Саха сириин буйуттарын кэриэстээн манньык үгө дьыалаһы онороро кими сөхтөрбөт буолуой?

Бу курдук эдэр ыччакка патриотическай тыһыны ингэрэр аҕам саастаах Петр Семенович курдук дьоннорунан киэн туттабыт. Биер күн Үөдэйгэ экстремал сүүрүүктүүн сэргэх көрсүһүү буолан ааста

Литература сылын көрсө

Литература сылыгар анаммыт араас ис хоһооннох тэрээһиннэр Ньурба улууһугар ытыллаллар. Ол чэрчитинэн биһиги нэһилиэкпитигэр култуура министриин солбуйааччы Макаров Н.А., СӨ суруйааччыларын Союзун чилиэнэ Осипов И.И. - Уйбаан Ойуур, оройуонтан "Кыталык" КК дириэктэрэ Расторгуева О.С. оскуола кэлктиипин уонна төрөппүттэри кытта көрсөн литература сылыгар өрөспүүбүлүкэбэ туох-ханньык үлэлэр бара туралларын билиһиннэрдилэр.

Санаа атастаһыта, литература сылын тула кэпсэтии ытылынна.

М.П.НИКОЛАЕВА, Үөдэй.

— **Үөрэбири** —

Эдэр кэрэспэндьиннэр сүлүөттэрэ

Үөһэ-Бүлүү оройуонун Ороһу нэһилиэгэр кулун тутар 17-18 күннэригэр Бүлүү бөлөх эдэр кэрэспэндьиннэрин IV сүлүөтэ буола. Манна 7 кылаас үөрэнээччилэрэ Сайаана Иванова, Лия Кондратьева "Ньургунун" пост чилиэтинэн талыллан, үөрэн-көтөн, миигин кытары баран кэмилэр. Быйыл иккис сырыбыт буолар. Былырын Сунтаар Элгээитигэр буолбута. Быйылгы сүлүөт Улуу Кыайы 70 сылын көрсө уонна Литература сылыгар ананан ытылынна

"Иэйиэхсит" оҕо бөлөҕө, Нина Никитична Михайлова салайааччылаах, бу үгө күнү үөрүүлээхтик аста. Оскуола сылларыгар элбэхтик көмөлөспүт уонна эдэр кэрэспэндьин быһыытын сүүрбүт-көппүт үөрэнээччитэ, былырынныгы сүлүөт "Мисс и Мистер" куонкурус кыайылаабыта, билигин бастаах куурус устудьуона Гриша Ласточкин Дьокуускай куораттан кэлэн учууталыгар бу сүлүөтү ыттарыгар улахан күүс-көмө буолла. Маны таһынан, ыраах сиртэн күндү ыалдьыттар, "Кэскил", "Юность Севера" хаһыат редактордара, литература, искусство уонна культуура салаатын барытын ыкса сибээстээн үөрэтэ, уһуйа сылдьар мелодист Василий Петрович Иванов кэлэн кииргэттилэр. Хаһан баҕарар курдук, иилээн-саҕалаан илдьэ сырытта, сүлүөт тапталлаах үлэһитэ Анисия Михайловна Иевлева.

Ынҕырылаах ыалдьыттар, суруналыстар оҕолорго араадыһа, телевидение, хаһыат туһунан маастар-кылаастары ыттылар.

Биһиги бары билэбит, ити диэки эргин нэһилиэккэргэ, музейдар үлэһити туралларын. Ол курдук, бастаах күн Нам, Ороһу, Тамалакаан, Харбалаах нэһилиэккэринэн музейдарга араас тэрээһиннэри ыттылар. Олохтоох суоппардары кэспэтэн, музейдарынан тастылар. Мин Сайааналыын саха норуодунай поэта, оҕо аймах сөбүлүүр суруйааччыта П.Н. Тобуруокап ааты-

нан музейга Намга баран поэт олоһун олбуорун, дьэтин-музейин көрөн-истэн үөрдүм, элбэх матырыйал баарыттан үөрдүбүт-астынныбыт. Бултуур тэрилтэ барыта ууруллубуттан, оннооһор оронун туһунан суруйбут хоһооно оронун үрдүгэр уурбуттара сүрүн болҕомтону тарта. Поэт аатынан библиотека аанын сэгэтэн хоһоон күрөбэ буолла, онно Сайаана Иванова I миэстэни ылла. Олохтоох поэт, үс хоһоон кинигэтин ааптара, 2011 с. Норуоттар икки ардыларынааҕы уонна СӨ суруйааччыларын союһун чилиэнэ, В.П. Харлампьев-Хара Лаанкы күрөбү бэрт интэриэһинэйдик тэрийдэ, хоһоон аахпыт оҕолорго элбэх сүбэ-ама биэрдэ уонна "Сүрээмим симик сүһүм" хоһооннорун кинигэтин бэлэх уунна. Поэты кытта өйдөбүннүк хаартыскаҕа түһүү буолла.

К.С. Чиряев аатынан норуот

педагогикатын Ороһутаагы музейыгар дьэ кэргэн оҕону иитэр ньымаларын, үгэстэрин, үөрэхтэрин туһунан научнай-практической таһымнаах дакылаат аабылынна, онно биһиги Лиябыт кытынна. "Мин көмүс эһээм" диэн тиэмэтинэн кыттан бочуоттаах үһүс миэстэни ылла. Музей астына-дуоһуйа көрбүт. Оттон атын сүлүөт кыттылаахтара Тамалакаанга суруйааччы, прозаик А.И. Федоров, саха норуодунай суруйааччыта С.Т. Руфовка аналлаах музейга тэттик кэспээн күрээбэр кыттыны ылыттар. Онно Сайаана үлэтэ I миэстэни ылытын туһулуур грамотаны туттардылар. Оттон Харбалаахха, саха норуодунай суруйааччыта Н.Г. Золотарев-Якутскай музейыгар прозаҕа холонуу күрөбэ буолбут, киирбит үлэлэр кэрэхсэбили ылыттар.

Манна "Иэйиэхсит" оҕо бөлө-

на Иевлева тэрийэн ытта. Постар үлэлэрин үрдүктүк сыаналаата, эбии сүбэ-ама биэрдэ.

Иккис күн Улуу Кыайы 70 сылын көрсө ыппыт ирдэбил үлэлэрин, суруйуларын пост эдэр кэрэспэндьиннэрэ сырдаттылар, постар наһаа бэлэмнээхтэрэ көһүннэ. Ити кэннэ СӨ бастаах президентэ, М.Е. Николаев көбүлэбит "Муусука - барыбытыгар" бырайыак чэрчитинэн "Дьикти дьүрүскэн" кыттааччы "Сунтаар Элгээит" уола бастаата. Айан ырыа гынан көтүтэр талааннаах, дьобурдаах оҕолору көрүү буолла. Түмүккэ, Кэнтиктэн сылдьар Айаастаан Андреев бастыан бастаата. Оттон "Бастын эдэр кэрэспэндьин" куонкуруска Сунтаар Элгээит уола бастаата. Манна Сайаана кыттан биһирэбил миэстэни ылла.

Сити курдук икки күннээх сүлүөккэ ситиһилээхтик кыттан кэлбиппиттэн астынныбыт. Эһиилги сүлүөт, салайааччылар быһаарыларынан Бүлүү куоратын Илбэнэ нэһилиэгэр буолар буолла.

PS: Биһиги пост үлэтин өйдөөн уонна өйөөн, техниканан хаачыыйбыт оскуолабыт дириэктэригэр В.С. Иудинга уонна түргэн-тарбан сырылаах суоппарытыгар Афанасий Самсоновка улаханник махтанабыт.

**"Ньургунун" пост эдкордара,
7 кылаас үөрэнээччилэрэ
Сайаана ИВАНОВА,
Лилия КОНДРАТЬЕВА,
салайааччы Таисия Ивановна
ИВАНОВА, Күндээдэ.**

— **Фото-репортаж** —

Кыһыммыт кыйданна!

***
"Быраһаай, кыһын барахсан!" норуот күүлэйэ анал көстүүмнэрдээх тэрилтэлэр параадтарынан саҕаланна. Үгүс тэрилтэлэр үчүгэйдик бэлэмнэммиттэр.

***
Ытык кырдыбаастарбытыгар РФ Бэрэсидьиэнин "Кыайы 70 сыла" үбүлүүдээх мэтээллэр уонна КИРФ "Сэрии оҕолоро" мэтээллэрэ туттарылыннылар.

***
Тэрилтэлэргэ "Встречаем весну с веснушками!" куонкуруска ДИПИ кыайда. Улуустаагы киин билэтигэ - II, Ньурба 3 №-дээх начальнай оскуолатата III буоллулар. "Самай ойуулаах былаат" куонкуруска Светлана Герасимова (пенсионнай управление) бастаата. Анна Захарова (техлицей учутала) - II, Людмила Михайлова III буоллулар. "Мин тапталлаах хаатынгам" куонкурус кыайылааҕа - эмиэ ДИПИ. Партизанскай түөлбэ - II, Амакинка түөлбэтэ - III.

***
Спортивной күрэхтэһиилэргэ мини-футболга 12 хамаандаттан кыайылаабынан Күндээдэ табыста, "Торпедо" (Убайаан) - II, Чаппанда III буоллулар. Бастын оонньооччуларга анал ааттар ингэрилиннилэр: "Бастын атаакалааччы" - Хардарысов Ньургун (Күндээдэ), "Бастын көмүскээччи" - Нехоруков Дима (Чаппанда), "Бастын вратарь" - Иванов (Убайаан), "Бастын оонньооччу" - Наумов Виктор (Убайаан).

Хомуур хапсаҕайга 4 хамаанда күрэхтэстэ. I - Ньурба к. 1-кы хамаандата, II - Убайаан, III - Ньурба 2-с хамаандата буоллулар.

***
Баһанаҕа 5 бириис ыйаммыта бары хаһаайыттарын буллулар. Дьаархантан Николай Охлопков болгарка эрби бириһи тутта.

***
Н.И.Харитонов-Чуор аатынан "Кыталык" КД үлэһиттэрэ ооньуну туруорбуттара интэриэһи тарта. Быраһынныктарга мэлдьи буоларын курдук, ас-үлгү эгэлэтин, оҕо табаардарын араһын атыгыта тардылынна, быраһынныктаагы кэнсиэр, араас куонкурустар ытылыннылар.

Геннадий АНТОНОВ.

Көстүүмнээх параад түгэнэ

Бэтэрээннэр наһараадаларын туттулар

Билэтигэ үлэһиттэрэ

Николай Охлопков (Дьаархан) болгарка эрби бириһитинэ

Быраһынныктаагы кэнсиэр

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №25

от 08 апреля 2015 года

О подготовительных работах для сбора индивидуальных сведений персонафицированного учета в Нюрбинском улусе за отчётные кварталы 2015 года

Во исполнение Федеральных законов "О страховых пенсиях" от 28.12.2013 г. №400-ФЗ, "Об индивидуальном (персонифицированном) учете в системе государственного пенсионного страхования" от 01.04.96 г. №27-ФЗ и "О страховых взносах в Пенсионный фонд Российской Федерации, Фонд социального страхования Российской Федерации, Федеральный фонд обязательного медицинского страхования и территориальные фонды обязательного медицинского страхования" от 24.07.2009 г. №212-ФЗ, **постановляю:**

1. ГУ Управлению Пенсионного фонда РФ в Нюрбинском улусе (районе) (А.В.Махатырова):

1.1. Организовать сбор Перечней рабочих мест, наименований профессий и должностей, занятость на которых, дает право застрахованным лицам на досрочное назначение трудовой пенсии в соответствии со статьей 30 Закона РФ от 28.12.2013 г. №400-ФЗ "О страховых пенсиях" и поименных списков за 2015 год в следующие сроки:

За I квартал 2015 года
- до 10.04.2015 г. все дошкольные образовательные учреждения;

- до 17.04.2015 г. все школы находящиеся в сельской местности;

- до 24.04.2015 г. все школы находящиеся в г. Нюрба и остальные учреждения и организации.

За II квартал 2015 года
- до 10.07.2015 г. все дошкольные образовательные учреждения;

- до 17.07.2015 г. все школы находящиеся в сельской местности;

- до 24.07.2015 г. все школы находящиеся в г. Нюрба и остальные учреждения и организации.

За III квартал 2015 года
- до 09.10.2015 г. все дошкольные образовательные учреждения;

- до 16.10.2015 г. все школы находящиеся в сельской местности;

- до 23.10.2015 г. все школы находящиеся в г. Нюрба и остальные учреждения и организации.

За IV квартал 2015 года
- до 15.01.2016 г. все дошкольные образовательные учреждения;

- до 22.01.2016 г. все школы находящиеся в сельской местности;

- до 29.01.2016 г. все школы находящиеся в г. Нюрба и остальные учреждения и организации.

2. В целях информационного обеспечения отчета по индивидуальным сведениям, для последующей обработки Управлением пенсионного фонда по выявлению достоверности собираемых индивидуальных сведений, всем учреждениям и организациям, подающим Перечни и поименные списки, сдать выписки с табелей учета рабочего времени на всех лиц указанных в поименных списках.

2.1. Выписки с табелей учета рабочего времени с электронной цифровой подписью сдать за 2015 год, вместе со сдачей отчета индивидуальных сведений на застрахованных лиц за IV квартал 2015 года.

2.2. ГУ Управлению Пенсионного фонда РФ в Нюр-

бинском улусе (районе) (А.В.Махатырова) обеспечить формами выписок из табелей учета рабочего времени.

3. Настоящее постановление опубликовать в средствах массовой информации Нюрбинского района.

4. Контроль за исполнением настоящего постановления возложить на заместителя главы МР по социальным вопросам Дондокову С.Б.

Б.Н.ПОПОВ,
глава МР.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ №26

от 09 апреля 2015 года

О создании оперативного штаба по безаварийному пропуску паводковых вод на территории Нюрбинского района 2015 г.

В целях обеспечения и выполнения мероприятий по предупреждению и ликвидации лесных пожаров на территории Республики Саха (Я), а также на основании Федерального закона от 21 декабря 1994 года №68-ФЗ "О защите населения и территорий чрезвычайных ситуаций природного и техногенного характера", с целью оперативного реагирования на возможные чрезвычайные ситуации природного и техногенного характера на территории Нюрбинского района **ПОСТАНОВЛЯЮ:**

1. Создать оперативный штаб по безаварийному пропуску паводковых вод на территории Нюрбинского района на 2015 г. в составе комиссии по чрезвычайным ситуациям и обеспечению пожарной безопасности в МР "Нюрбинский район".

2. Утвердить Положение об оперативном штабе по безаварийному пропуску паводковых вод на территории Нюрбинского района 2015 г. (Приложение № 1).

3. Утвердить состав оперативного штаба по безаварийному пропуску паводковых вод на территории Нюрбинского района 2015 г. (Приложение №2).

4. Контроль исполнения настоящего постановления возложить на заместителя главы по строительству и жизнеобеспечению Ю.Р. Николаева.

Б.Н.ПОПОВ,
глава МР.

РАСПОРЯЖЕНИЕ №466

от 08 апреля 2015 года

О создании рабочей группы по ликвидации очередности в дошкольные образовательные организации для детей в возрасте от 3 до 7 лет муниципального района "Нюрбинский район" Республики Саха (Якутия)

В целях организации эффективного взаимодействия с Республиканским оперативным штабом по ликвидации очередности в дошкольные образовательные организации для детей в возрасте от 3 до 7 лет в Республике Саха (Якутия), во исполнение Указа Президента Российской Федерации от 7 мая 2012 года №599 "О мерах по реализации государственной политики в области образования и науки" в части достижения к 2016 году 100 процентов доступности дошкольного образования для детей в возрасте от 3 до 7 лет, **распоряжаюсь:**

1. Создать рабочую группу по ликвидации очередности в составе:

1.1. Дондокова С.Б. - Заместитель главы МР "Нюрбинский район" по социальным вопросам.

1.2. Маччасынова М.В. - Начальник МКУ "Управление образования Нюрбинского района", депутат Районного Совета депутатов, председатель социального комитета.

1.3. Иннокентьев А.М. - глава МО г. Нюрба.

1.4. Николаева Г.М. - Начальник территориального отдела Управления Роспотребнадзора по РС(Я) в МР "Нюрбинский район".

1.5. Котоконова Е.М. - руководитель дошкольного отдела МКУ "Управление образования Нюрбинского района".

1.6. Уларова А.М. - руководитель ГКУ РС(Я) "Нюрбинское управление социальной защиты населения при Министерстве труда и социального развития РС(Я)".

1.7. Халаникова В.С. - руководитель отдела опеки и попечительства администрации МР "Нюрбинский район".

1.8. Иванова М.Д. - начальник Управления финансов МР "Нюрбинский район".

1.9. Михайлова Н.М. - генеральный директор МБУ "Бизнес-инкубатор в г.Нюрба".

2. Основными задачами рабочей группы являются:

2.1. Обеспечение эффективного взаимодействия с Республиканским оперативным штабом по ликвидации очередности в дошкольные образовательные организации для детей в возрасте от 3 до 7 лет в Республике Саха (Якутия), дошкольными образовательными организациями МР "Нюрбинский район" при проведении мероприятий, направленных на ликвидацию очередности в дошкольные образовательные организации для детей от 3 до 7 лет в МР "Нюрбинский район" в 2015 г.

2.2. Подготовка и внесение на рассмотрение Главы МР "Нюрбинский район" предложений по вопросам совершенствования правового регулирования в сфере развития частных дошкольных образовательных организаций, вариативных форм развития дошкольного образования.

3. Обнародовать настоящее распоряжение в средствах массовой информации района.

4. Контроль исполнения настоящего распоряжения возложить на заместителя главы по социальным вопросам Дондокову С.Б.

Б.Н.ПОПОВ,
глава МР.

РАСПОРЯЖЕНИЕ №470

от 13 апреля 2015 года

О плане мероприятий, посвященных Дням местного самоуправления в Нюрбинском районе

В целях проведения Дня местного самоуправления на высоком организационном уровне:

1. Объявить с 13 по 21 апреля 2015 года Днями местного самоуправления.

2. Утвердить План основных мероприятий, посвященных Дням местного самоуправления в Нюрбинском районе согласно приложению к настоящему распоряжению.

3. Рекомендовать главам МО провести на местах на высоком организационном уровне Дни местного самоуправления.

4. Обнародовать настоящее распоряжение на официальном сайте Администрации МР "Нюрбинский район" РС(Я).

5. Контроль исполнения настоящего распоряжения возложить на Сысолятина А.Г., начальника организационно-правового управления.

Б.Н.ПОПОВ,
глава МР.

МИКРОФИНАНСОВАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ - ЧТО ЭТО ТАКОЕ?

В ходе ежедневной работы специалисты очень часто сталкиваются с вопросами "Что такое МФО?", "Чем он отличается от банков?", "Кто регулирует деятельность МФО или это просто частная контора?", "Не сетевой ли это маркетинг?" итд.

Давайте кратко попробуем разъяснить - Что представляет собой МФО?

МФО - это такая же система как мини-банк, является юридическим лицом, зарегистрированным в форме фонда, автономной некоммерческой организации, осуществляющее микрофинансовую деятельность и внесенное в государственный реестр микрофинансовых организаций в порядке, предусмотренном Федеральным законом от 02.07.2010 N 151-ФЗ "О микрофинансовой деятельности и микрофинансовых организациях".

Микрозаймы все более прочно входят в нашу повседневную реальность и нередко способны выручить, когда человек стоит перед лицом финансовых неурядиц. Все большее количество граждан нашей Республики обращаются к услугам подобных структур. Очень популярны подобные кредиты в среде начинающих предпринимателей, не имеющих больших оборотных средств, и чей бизнес находится в самом начале своего развития, также для людей с "плохой" кредитной историей.

У микрозаймов есть ряд особенностей, которые можно отнести к преимуществам перед классическими займами. Первое из них - это быстрота оформления, сама по себе процедура существенно легче, чем скажем, если вы бы оформляли потребительский займ в банке. Ко второму преимуществу можно отметить фиксированный размер процентной ставки и отсутствие, в большинстве случаев, каких-то

скрытых комиссий. Конечно, ставка по микрозаймам очень высока и это явный минус, но тот факт, что ее величина известна с самого начала и, по сути, заемщик знает, сколько и когда ему нужно отдать, безусловно, можно отнести к плюсам. И еще одно обстоятельство, которое говорит за быстрые микрозаймы, это хорошая возможность за их счет облагородить свою кредитную историю, правда, для этого придется погасить, взятый в МФО кредит, вовремя. И сделать это, возможно, не раз. Ведь все данные о займе выданном в МФО заносятся экспертами в Национальное бюро кредитных историй.

Одним из безусловных лидеров на рынке микрофинансовых организаций в нашей Республике является компания "АартыкЭкспрессКредит". Головной офис компании находится в г. Якутске, представительства в 11 улусах.

В МФО "АартыкЭкспрессКредит" применяется индивидуальный подход к каждому клиенту, тщательно изучаются все факторы и причины сложностей в выдаче кредита. Консультанты компании дадут полную информацию о состоянии Вашего кредитного рейтинга, помогут в вопросах финансового планирования и подберут оптимальный вариант кредитного продукта.

Важно понимать, что улучшение кредитной истории не гарантирует одобрение кредита на крупную сумму или ипотеки на 100%. Каждый банк имеет свою оценку кредитоспособности заемщика, которая состоит из множества факторов. Продемонстрировав свою финансовую дисциплину, клиент становится "хорошим" как в глазах МФО, так и в глазах банков.

Самое главное правило для заемщика - адекватно оценивать свои финансовые

возможности, погашать заем в срок и в полном объеме.

МФО "АартыкЭкспрессКредит" выдает населению микрозаймы от 3000 рублей до 50 000 рублей сроком до 10 дней с возможностью пролонгации договора.

АКЦИЯ!!!

Среди добросовестных заемщиков, оформивших займ, в период с 01 марта по 20 мая 2015 года и вовремя исполнивших свои обязательства компания разыгрываются ценные призы.

Розыгрыш состоится 01.06.2015 г.

По всем вопросам звоните по бесплатному номеру контактного центра 8-800-100-3699.

Реклама

- Минимальные требования к заемщикам:**
1. Проживание: Заемщик должен иметь постоянную прописку и проживать фактически на территории РС (Я)
  2. Возраст: от 18 до 65 лет
  3. Гражданство: РФ
  4. Работа: минимальный трудовой стаж 6 месяцев
  5. Документ: паспорт
- Как оформить займ:
1. На сайте www.aartyk.com
  2. У Представителя компании в улусе: город Нюрба, ул. Пионерская, 37 каб. 9, здание ТЦ "Европа", тел: 2-22-81.

— Социальной эйгэ —

Кырдыабаастарга анаммыт пансионат

Ньурбатаабы кырдыабаастар уонна инбэлииттэр улуустар икки ардыларынаабы интернат-дьюэлэригэр (дириэктэр В.Н. Котоконова) кырдыабаастарга аноммыт пансионат олунньуттан аһыллан үлэли турар. Ол кэмтэн бэттэх манна уонча киһи эмтэнэн, сынньанан тахсыбыт.

10 куйка-миэстэлээх пансионат салайааччыта, ыстаарсай сиэстэрэ Нелли Николаевна Семенова этэринэн, пансионат үлэтэ-хамнаа кырдыабаас дьонго медицинскэй-терапевтической көмөбө, сытар ыарыахтары көрүүгэ-истиигэ уонна да атын итинник хабааннаах ойбөлүгэ туһуланар. 10 хонук устата медицинскэй үөрэхтээх, кырдыабаас дьону кытта үлэбэ уопуттаах квалификациялааннай специалисттар өгөлөөх төлөбүрдэри онгороллор. Уопсай 10 күннээби куурус сыаната - 15000 солк., ол эбэтэр биер хонукка 1500 солк. төлөнөр.

Өгөлөр манньктар: кырдыабаас киһи аймахтара кылгас кэмгэ (командировка, уопуска уо.д.а.) суох кэмнэригэр кинини көрүү-исти; деменциялаах кырдыабаастары көрүү-исти; эмтэнии кууруһун кэмигэр көрүү-исти. Пациенттар лабораторнай чинчийинэн, физио-эмтэтининэн, массаһынан, психологической чэпчэтинэн уонна специалисттар ыраастар консультацияларынан хааччыллаллар.

Пансионат үс хоһо интернат иккис этээнигэр, икки нүөмэргэ бааллар. Хас биердилэригэр душтаах, итии-тымныы уулаах суунар хостор, туалеттар үлэлиллэр. Ыраас, сырдык, чуумпу, киэн-куон хосторо сынньанарга табыгастаах бары усулуобуйа тэриллибит. Ороннор, телевизордар, хоумоттар, остуоллар, туумбалар тураллар.

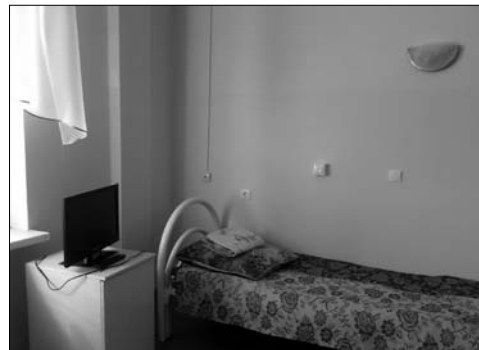
Манна сытар хас биерди кырдыабааһы кытта туһаннаах үлэ ытыгылар. Медицин-

скэй персонал пациенттар доруобуйаларын туругун кэтээн көрөр, бастайааннай мониторины ытан, уларыйыыларын бэлиэбэ ылан үлэлиир. Пансионатка сытааччылар сынньаланнарыгар, аралдытар тэрээниннэргэ кыттыларыгар эмиэ улахан болҕомто ууруллар. Кырдыабаастары интернат остолобуойугар күнгө түөртэ тотоойу, минньигэс аһынан аһаталлар.

*** **

Саҥа пансионатка мин муус устар 13 к. сырыттым. Биер хоско Үөдэйтэн төрүттээх, Ньурба куоратыгар оҕолоругар олоһор үлэ, тыыл бэтэрээнэ, 81 саастаах **Егомин Валентин Спиридонович** кууруһу толору аһан, дьэтигэр тахсаары олоһор. Кини: "Уон хоннум, бүгүн тахсабын. Төһө да сааһырдарбын, доруобуйам үчүгэй. Чэгиэн-чэбдик сылдааары, эмтэннэҕим дии. Араас битэмиин, укуол биэрэллэр. Үлэһиттэр олус кыһанан көрөллөр-истэллэр, бэркэ эмтиллэр, минньигэстик аһаталлар. Сэниэм эбиллибитэ бэйэбэр биллэр. Онон кинилэргэ улахан махталлаахпын. Сааскүһүн бэйэ туругун тупсарынан, чэбдигирэн тахсыахха сөп эбит", - диир.

Оттон 85 саастаах үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Ньурба олохтооҕо **Петрова Дария Федоровна** саҥа кириэн сытар. "Ньурбаа көһөн кириэхпэр дьэри Хорулаба олоһорбутум, интэринээккэ үлэлээбитим. Оттон манна кириэн баран бытовоей кэмбинээккэ 18 сүл үлэлээбитим. Атах таһаһын сототун тигэр этим, кройщиктаабытым. Үс пятилетка тухары коммунистической үлэ ударнигынан, пятилетка кыайылаабынан буолбутум, хаартыскам Бочуот дуоскатыгар ыйанан турааччы. Билигин тэриилтэлээххим диин ким да ыгырбат, сабыллыбыта ыраат-

В.С. Егомин.

Д.Ф. Петрова.

та. Икки оҕолоохпун, сиэннэрим, хос сиэннэрим элбэхтэр. Кэргэним Семен Степанович Егоров - Оһоокой Сэмэн ноһуот ырыаһыта, тойкуст, култуура үлэһитэ этэ. Бу пансионатка харчы төлөөн кырдыабаас киһи эмтэнэн, сынньанан, доруобуйатын тупсарыан сөп үһү диини истэн, оҕолорум киллэрдилэр. Чахчы туһаныам дии санабыым".

Ити кэпсэппит эбээ-эһээ дьоммут барахсаттар сонун тэрилтэ туһунан үтүө

тыллары этэллэр. Манна сытан тахсыбыт атын да кырдыабаастар, бука, онтон атыннык ахтыбаттара буолуохтаах. Кырдыга да, соһуруннан-хотуннан ыраах айанга санаммат, онуоха саас да баттаан кыаммат кырдыабаастар олоһор төлөбүлэригэр, дьэ тастыгы туруктарын тупсарыналларыгар, үйэлэрин уһаталларыгар үчүгэй кыах бэриллибит.

Раиса НИКИФОРОВА.

— Редакция почтата —

Малдыабаар эбэлэригэр

Суол хаалыан иннинэ өлүмнэһэн улууспут ыраах сытар нэһиликтэригэр биердэстэригэр - Малдыабаарга "Сардангалар" тийэн "Алаһа" эбээлэр түмсүүлэригэр ыалдыгытаатыбыт. Бастаан Саха омуку күөн туттар легендарнай героиня Баһылай Манчаары көмүс унуоҕа хараллан сытар скульптор П. Огогов уус П. Александровтуун онорбут мэнэ таһыгар тийэн сүгүрүйдүбүт. Уон биер эрэ сүл устата 65 сүл олоһорбуттан (1859-1870) дьэ, киһилии, нус-хас кэми оһорон аасытын өйдөөн-аһынан, иһийэн турдубут. Санаабытыгар, чыгычаах ырыата кытта тохтоон ылла. Бу түгэни, биллэн турар, хаартыска түһэн үйэтигибит. Улуу киһи улуута билигин да биллэр эбит: ол курдук, Малдыабаарга тийээт быһа сайын оттуур суолбунан сирдээн баран истэхпитинэ Эбэ диэктитэн (Манчаары Эбэ кытыгыгар хараллан сытар) холорук утары кэлэн ойбоһопутунан дэриэбинэ диэки ааста. Дьиктиргээтибит. Онтон суоппарыбыт Егор "Сайын Маалыкайдыыр суол дии, атын суол суох" диэбитигэр: "Ити аата, мэнгэлэр астарбыт суолларын тиби типпит, кыайан тийибэт эбиппит," - диэммин төһүннүбүт.

Бырааттыы Донскойдар ааттарынан оскуола музейыгар тийдибит. Оскуола дириэктэрэ Ирина Ивановна Охлопкова гид оруолун толорон музейытын көрдөрдө. Ол эрэн, уот баран хаалан толору көрбөтүбүт. Дьонум санаалара түһүөхчэ буолла. Онон Манчаарыбытыгар кыайан тийибэтэхпитин, холорук төттөрү сирдээбитин кэпсээммит атын суолунан бара сатаабыппытын билэн, ыйдаран, үөһэ эппитим курдук, былааннаах сирбитигэр тийэн сүргэбит көтөүлүннэ. Ытыктабылгытын биллэрэн алаалды ууран, тыл этэн баран төһүннүбүт, кэтэһэ сылдыар эбээлэригэр, дьэ, кэлибит. "Алаһа" салайааччыта Ульяна Петровна көмөлөөһөчү кынаттара нэһилиэк бас-көс туттар актыбыыстара, тэрийээччилэрэ Надежда Михайловна, Лена Николаевна үөрэ-

көтө ытыс үөһэ түһэрэн көрүстүлэр. Дьэбэ кирибипит эбээлэр барахсаттар көрсүһүү остуолун бэлэмнээн түбүгүрө сылдыаллар эбит. Туга олоһордон үттээх итии чэй иһэ-иһэ ирэ-хоро кэпсэтии, билсиһии саҥаланна. Нэһилиэк ытыктанар киһитэ, Ньурба улуһун бочуоттаах граждандката, абыраллаах илиилээх, киэн билиилээх эмчит Анна Тимофеевна Михайлова кэпсээнин сэргээн иһиттибит. 80 сааһын Москва-ба "Бэс Чагдаба" тийэн бэлиэтэбит, үйэтин оҕо-аймабы иитиигэ анаабыт Мария Васильевна Васильева эдэр сааһын ырыатын сөһө-махтайа истэн астынныбыт. Урут хаһан да истибэтэх ырыабыт буолан биердэ. Үөрэттэрэр санааланныбыт. 3-4 чаас устата кэпсэтии ис хоһоно манна баппат, дуһабытыгар хаалла. Ырыа бөһө ылланна, тыл бөһө этилиннэ. Биер тылынан, итии, сылаас тыыммытын истинник атастастыбыт, дуһуйдубут, доһордоһу муһаһын тутан, өрө көтөүллүү долгунугар оһорон дьэбэтигэр төһүннүбүт.

Биһиги, "Сардангалар", бары айаммытыгар ильдэ сылдыар эрэллээх суоппарытыгар Егорга махталбыт улахан. Бары да кини ийэтин-эбээтин үөлээннээхтэрэ буоламмыт массынабытыгар кириэрбит-тахсарбыт ыраахаттардаах дьоммут. Ону Егорбут барахсан хас биердибитигэр көмөлөһөн, түһэрэн-таһааран абырыыр. Билигин кэмгэ итинник үчүгэй, үтүө санаалаах, эйэбэс-сайабаас, эрэллээх ыччаттаахпытыттан үөрэбит, оҕобут диин ааттыбыт, бары үтүнү, доруобуйаны, табыллыыны ис сүрэхтэн баһарабыт.

Малдыабаарым эбээлэрэ, ыччаккытыгар итинник үтүө холобуру көрдөрөн, олох инники үһүгүр сылдыан, баһа санааларгыт туола турдуннар! Доруобай, дьоллоох буолун! Сырдыгы сыдыаһа, үтүнү үк-сэтэ турун!

"Сарданга" эбээлэрин аатыттан
Евдокия УЛИНОВА.

Дириэктэрим барахсан

Үөрэх, билии, сырдык санаа барыта учууталтан саҥаланар. Кинини иитии-үөрэтии уйаҕас дуһалаах, үтүө санаалаах дьон илэлэрэ буоларын бары билэбит. Учуутал кэлэр кэскили онгорор, кини үлэтигэр олохпун сайдыыта туһулукутаах. Манньк учууталы, салайааччыны олоһо көрсүү, биергэ үлэлээһин үлэһит быһыытынан түөрэх түһүүтүгэр улахан суолталаах.

Мин учуутал үлэтигэр олохпун аныырбар, дьон тэһинэн сылдыарбар улахан үтүөлээх кининэн Арасыйыа үтүөлээх учууталын, бастакы дириэктэрбин Пантелеймон Романович Дарбасовы биллэрбим. Кини иитии-үөрэтии үлэтин дьин олоһо тирэбэрэн сатабыллаахтык тэрийэрэ, үлэлиирэ.

Оскуола олоһор бытархайтан саҥаланан улахан суолталаабы айан, онгорон таһаары кини үлэтин ис хоһоно этэ. Үрүн-хара үлэни дьүөрэлэһиннэрэн сатабылга тирдэр "Уһуһааччы дириэктэр" этэ. Учуутал үлэтигэр айымнылаахтык сыһаннаһарга, үлэбэ, олоһо сыалы-соругу туруорунарга, тулуурдаах, дьолуурдаах, эрэллээх буоларга тус бэйэтинэн холобур көрдөрөрө.

Эдэр учууталларга сыһыана олус истингэ, иһирэбэ, сүбэтин-аматын ис кирибэхтик киһи ылыһыан курдук этэрэ. Бэйэни сайыннарыыга, сатаан саһыланарга, салайынарга сүрүн болҕомотун уураа. Бастыҥ доһотторунан, сүбэһиттэринэн кинигэ, хаһыат буолаллар. Билигин даһаны Саха сирин хаһыаттарыгар суруйар ыстатыйалара дьин олохтон тахсар кыларыгар кырдыгы көрдөрөллөр. Төһө да ыраах Ньурба-

ба олоһордубун Томпо Мэнэ Алданьттан дириэктэрим барахсан сурука тиспит сырдык өйө-санаата, ыстатыйалара сүргэбин көтөбөллөр, олоһо тардыһыбын күүһүрдэллэр, эрэл санааны эбэллэр.

Түөрт уон сүл оскуола үлэлиирим устаах-туоратыгар элбэх дириэктэри кытта алтыһан аастым. Арай Пантелеймон Романович эрэ "Дириэктэрим барахсан" диин ытыктабыл ураты бэлиэтинэн ааттыбын.

1971-72 үөрэх сылыгар учуутал үлэтин саҥалыырбар биер эрэ сүл дириэктэрдэбит. Онтон дьэ кэргэнин балаһыаньатынан дойдутугар Мэнэ Алданга көспүтэ. Бу кылгас кэмгэ мин учууталыыр үлэбэр алгыс курдук сыдыаһар сылаас эйгэни Ийэ куппар интэрбитэ, дьон тэһинэн үлэлиир, олоһор Төлкөбүн түстээбитэ. Оскуола үлэлиирбэр бастакы хардыбын сөпкө үктэннэрэн, сүбэлээн-амалаан олоһор кэрэ кэмим оскуола атаардым.

Учуутал сырдык кыайарын, ыраахан кыайтарарын, сирдээх санаа өрөгөйдүүрүн туһугар үлэлиир. Пантелеймон Романович айылбаттан айдарылаах, дьин олохтон силлестээх-мутуктаах уһаарыллан, айымнылаахтык ыччаты иитэр-үөрэтэр, учууталлары сырдык эйгэтинэн уһууар, кэрэбэ, үрдүккэ сирдиир ытык уһууааччы учуутал, салайааччы буолар.

Семен Акимович Потапов, Арасыйыа үөрэтиригин туйгуна, учууталлар учууталлара, СӨ үөрэтиригин бочуоттаах бэтэрээнэ, Ньурба оройуонун Бочуоттаах гражданина.

Эбэрдэлиибит!

Күндү аҕабыт, эһэбит, хос эһэбит Ньурба Дьаарханьттан төрүттээх, билигин Ньурба куорат олохтооҕо, үлэ бэтэрээнэ **АНДРЕЕВ Гаврил Семенович** 75 сааскын томточчу туолбут үтүө-мааны үөрүүдэх күнүнэн итиитик-истинник эбэрдэлиибит.

Күндү киһибит эйигин эбэрдэлээн

туран баһа санаа бастыһын, үтүөтүн аныыбыт. Сааһыраы санаабакка, кырдыары аахайбакка билигин курдук өрүү сахалыы сайабаас, ураанхайды уйаҕас буол.

Төрөөбүт дойдун ыраас салгына өссө да уһун сыйлары, чэгиэн доруобуйаны бэлэхтээтин. Баһа санаан барыта барыра туолуохтун, алгысыт үтүөтэ, санаабыт сырдыга эйиэхэ тийиэхтин! Чугас дьонун барыбыт махтала, таптала, үөрүүтэ, ситиһитэ эйигин, күндүттэн күндү киһибитин арыаллыы, арчылыы сырдык дьин алгыбыт.

Алгыһы кытта оһолоруг, кийиһиттириң, күтүөттэриң, сиэннэриң, хос сиэннэриң.

— Улуу Кыайы 70 сыла —

**Кинилэр
эмиэ кыайыны
уһансыбыттара**

Мэнгэдьэк нэһилиэгэр биир итинник кининэн Архипов Алексей Архипович буолар диэтэхпинэ сыыстарбаппын. Тураах Таалата диэн алааска быстар бадааны кэргэнгэ 1907 снл кулун тутар 17 күнүгэр төрөөбүтэ. Аҕата кини 9 саастааҕар өлбүтэ. Онон ийэтинэн тулайыа хаалан оттоон-мастаан, бултаан айахтарын ииттэр кыһалҕатыгар эриллэн улааппыта.

Эдэр сааһыгар бастын от охсоочунан, байанайдаах булчутунан, таарычы эттэххэ тозовканан нэһилиэгэр биллэр ытааччынан снлдыбыта. Сылга Платонов Василий ордук ытара, оттон булка мин быһыылааҕа диир этэ. Куртуйаах Сэмэн диэн кинилиин тиинни Мокрукуга салаасканан тахсыбыттар. Алексей Архиповка икки хаа буулдьаны (100 ботуруону) биэрбиттэринэн 98 тиинги өлөрбүт.

Сэбиэскэй былаас культурнай революцияны бытан дьэйттэн хотону араарар, улахан дьону үөрэхтиир сылларыгар үлэбэ аҕытыбынайдык кыттыбыта, бэйэтэ иннибэккэ ааҕар, суруйар буолбута.

Кини актыбынай кыттыгытынан Мэнгэдьэк нэһилиэгэр үһүс "Таала" холкуос, оччотооҕу кэмэинэн орто баайдаах, сирдээх-уоттаах холкуос 1936 с. тэриллибитэ. Холкуоска кирибэккэ олорут ыал бары чилиэннэринэн хабыллыбыттар. Алексей Архипович биригэдьириинэн ананан үлэ-лээбит. 1935 с. партия КК уонна ССРС совнаркомун уурааҕынан ытыллыбыт сирин холкуоска үйэ саас тухары сыһыары үлэтигэр саамай актыбынай кыттыыны ылан нэһилиэк, оройуон салалтатыгар биллэн барбыта.

1939 с. ахсынны 27 күнүгэр ытыллыбыт маннайга быыбарга депутаттынан быыбардаммыта уонна 1940 снл тохсунуу 5 күнүгэр Сэбиэт бэрэссэдээтэлинэн таллыбыта. Бөһүлөктээһин боппуруоһугар Хатыы холкуос бэрэссэдээтэлэ Ион Семенович Егоров, Мэнгэдьэк нэһилиэгин Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Алексей Архипович элбэхтик сүбэлэһэллэрэ, учууталлары, актыбы кытта элбэхтик мунньахтыыллара. Ол түмүгэр Хатыы холкуос киинигэр Кырынныкыга 1940 снл сааһыттан ыалдар дьиилэрин көтүрөн оҕуһунан, атынан тийэн киллэрбиттэрэ.

Сорох ыал холкуос хонтуоратыгар, ыалларга дьуккаах олоруттара. Онон Хатыы холкуоска бөһүлөктээһин боппуруоһа оройуонга биир бастакынан быһаарыллыбыта. Мэнгэдьэк холкуос ыала Мэнгэдьэк эбэтинэн, Орто сайылыгынан, Таала холкуос ыаллара Ньылааҕа бөһүлөктэммиттэрэ. Бөһүлөктээһин иккис этааба 1950 снл сайын үс холкуос холбоһон "Хатыы" холкуос буолбута. Ыаллар бары Кырынныкыга мустан бөдөг бөһүлөк үөскээбит. Онон А.А. Архипов үлэ-лээбит сылларын устатыгар бу үлэ барбыта.

Сэрии сылын алдьархай, уот кураан, аччык-сут сыллар Мэнгэдьэк нэһилиэгин тумнубатахтара. Ханна да буоларын курдук эдэр чэгийн дьон сэриигэ барыттар, үгүстэр төннүбэтэхтэрэ. Үлэ фронттар Тиксийэ 17, Алданна 2, Аллара Бэстээххэ 2, Сангаарга 4, тууска 2, балык булдугар 20, барыта 36 эр киһи уонна 10 дахтар снлдыбыттар, сэриигэ 74 киһи ынгырыллыбыта.

Мэнгэдьэк нэһилиэгин олохтоохторо оборона фондугар уонунан тыһыынча харчыны, көмүһү, эти, арыыны, бурдугу туттарбыттар, байыаннай заемнар, лотореяларга, Саха сирин аатын танковой колонна тутуугу үбү, сэриилээх снлдыр байыастарга бэлэх ытыгыны, босхоломмут сирдэргэ көмөҕө аһы-үөлү, таҕаһы ыһыттар. Маны барытын эдэр ыччаттарга, оскуола учууталларыгар тирэбэрэн Сэбиэт бэрэссэдээтэлэ А.А. Архипов, Хатыы холкуос бэрэссэдээтэлэ И.С. Егоров ыһыттар. Сэрии сылларыгар фронтка көмөлөһүү иһин улахан тэрийэр үлэни ыһыттарын иһин оройуон салалтата И.С. Егоровка, А.А. Архиповка махтал суруктары. "Аҕа дойдуну көмүскүү Улуу сэрии 1941-1945 сылларыгар килбиэннээх үлэтин иһин" мэтээлинэн наҕараадалааммыттар. И.С. Егоров ССРС Верховнай сэбиэтин Президиумун 27.06.1947 с "Бочуот знага" уордьанынан наҕараадалааммыта. А.А. Архипов Саха АССР Верховнай сэбиэтин Президиу-

мун уурааҕынан Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааммыта.

Саха сиригэр алмааһы көрдөөһүн үлэтигэр олохтоох нэһилиэнньэ кыттыгытын туһунан Саха АССР Совминин 1949 с. снтинни 20 күнүгэр 196 №-дээх Уурааҕын толорууга Сэбиэттэргэ кытаанах дьаһал кэлбитэ. Райком, Райсовет мүччүрүйбэт хонтуруолу туттуттара. Бу боппуруоска А.А. Архипов райсовека иккитэ оччоттаабыта. Тиэрдилибит соруудаҕы олохтоохтор чистээхтик толорбуттара. Ол түмүгэр нэһилиэк 11 киһитэ бастакы алмааһы арыһааччылар испиһэктэригэр кирибиттэрэ, ол иһигэр Егоров И.С. уонна Архипов А.А. бааллара. Нэһилиэк ытыктыыр дьоно Ион Егоров, Савва Анисимов, Роман, Иван Мрякяновтар, Александр Лазарев, Николай Скобелев, Ион Харитонов, Василий Платонов, Иван Ынахсытов у.д.а. Сэбиэт бэрэссэдээтэлэ тула бары түмсэн нэһилиэги айгыраппакка тутан олоруттара.

1955 с.-ха Хатыы холкуос бэрэссэдээтэлинэн Иванов Иван Нилович быыбардаммыта. Ион Семенович доруобуйатын туругунан уурайан холкуос комплекснай биригээдэтин биригэдьириинэн, Алексей Архипович холкуос солбуйааччы бэрэссэдээтэлинэн үлэлиилэр.

А.Архипов Хатыы холкуос солбуйааччы бэрэссэдээтэлинэн 4 снл, Хатыы смешаннай маҕаһыныгар 10 снл үлэлээн баран 1969 снлтан бочуоттаах сынныаланга олорубута.

1981 с. ыарахан ыарыттан 74 сааһыгар өлбүтэ. "Сэрии сылларыгар үлэ ыарахан, астаҕас тийбэтэ, ачыктыаһын бүрүүкээбитэ. Ону мүлүрүтэргэ, хоргууйуу таһаарбат туһугар А.А. Архипов үгүтэ-өҕөтө умнуллубат", Иван Иванов "Мэнгэдьэк" кинигэтэ.

"Алексей Архипов 1955 с. Хатыы холкуоска солбуйааччы бэрэссэдээтэлинэн 4 снл үлэлээбитэ. Кини ханнык да ыксаллаах түгэнтэ ууга-уокка түспэккэ, налычы олохтоохтук быһаарынан, дьонно-сэргэбэ эйбэс сыһыанынан нэһилиэнньэ дьирин ытыктабылын туһаммыта," Иван Иванов "Мэнгэдьэк" кинигэтэ.

Кини (Алексей Архипович) партия чилиэнэ этэ. Партия Ньурбатааҕы райкомун чилиэнинэн быыбардана снлдыбыта. Сэрии сылларыгар уонна Ленин төрөөбүтэ 100 сылыгар килбиэннээх үлэтин иһин мэтээллээх этэ.

"А. Архипов үлэни тэрийэр дьобурунан, дьонго үтүө эйбэс сыһыанынан, киэҕ дэлээҕи майгытынан нэһилиэккэ, оройуонна ытыктабылынан туһаммыта" - Иван Иванов, Мэнгэдьэк, Октябрьскай нэһилиэктэрин, Ньурба улуунун бочуоттаах гражданина ("Ньурба" хаһыат 2007 кулун тутар 17 күнэ). "Оччолорго Сэбиэт хамнаһа олус кыра этэ. Алексей Архипов кэргэнэ 1942 с. өлөн үс кыра оҕолоох хаалбыта. Сэрии, хоргууйуу, кураан сылларын билиннэрбэккэ оҕолорун киһи гынаттаан иитилээбитэ эмиэ киһи хайҕабылынан ахтар суола. Биир да киһини кытары улаханник мөккүһүн, этиһэн эрэрин иһитиннэрбэтэх сымнаҕас майгылаах, нэһилиэгин дьонугар олус сөбүлэтэр тыа сахата киһи, сааһын толору салайар, тэрийэр, хааччылар эйгэбэ дьон улахан убаастабылын ылан олорон ааспыта", Мэнгэдьэк нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, педагог, үлэ бэтэрээнэ Григорий Иванович Яковлев "Мэнгэдьэк" кинигэтигэр.

Онон Алексей Архипович саамай ыарахан кэмгэ сэрии иннигэр, сэрии кэмигэр, сэрии кэнииттэн уһундук, 15 аҕаар снл үлэлээбит Сэбиэт бэрэссэдээтэлинэн буолар.

Бастатыйаны суруйарга "Мэнгэдьэк" кинигэбэ историческай наука доктора Е.Е. Алексеев ахтыыта туһанылына.

Суруйда педагогическай үлэ, гос. сулуосна, спорт бэтэрээнэ, Ньурба улуунун, Мэнгэдьэк нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, учууталлар учууталлара Иван Алексеевич АРХИПОВ.

Ытык Куочай сириттэн

Ньурба оройуонун Аҕа дойдуну көмүскүү Улуу сэрии 1941-45 сс. архыбын докумуонугар уонна Смоленскай уобалас байыаннай комиссариатын Смоленскай куораттааҕы Покровскай кылабыһатыгар көмүллүбүт саллаатар уонна офицердар испиһэктэригэр кини аата толору суруллубут: Яковлев Петр Яковлевич - Ньурба оройуона, Куочай, "Коммунар" холкуос, Смоленскай уобалас, Смоленскай куорат, Заднепровскай оройуон, Покровскай кылабыһата. 1944 снл муус устар 9 күнэ. Үһүс этэрээт 311-с №-эрэ. Байыанай чааһа

297-с стрелковой полк. (184-с стрелковой дивизия), полевой почтата 24964. 3104 №-дээх эвакуационной госпиталь.

Петр Яковлевич докумуоннарын билсэтэххэ, кини кыргыһы кэмигэр ыараханник бааһыран Смоленскай куорат госпиталыгар кириэн өлбүт. Убайым мин өйдүүрбүнэн, 1941 снллааха сайын, сэттэ саастаахпар, аармыйаҕа ынгырыллан барбыта. Ол сайын ийэбит ыалдьан өлбүтэ. Биригэ төрөөбүттэр уон биир этибит.

Петр саамай улахаммыт этэ. Аҕабыт иитиитигэр халбыппыт. Уон биир оҕоттон билигин соҕотох мин эрэ хаала снлдыбын. Убайым өлбүтүн туһунан биллэри кэлбитэ, суруга суох этэ. Урут ханна көмүллүбүтүн олох билбэт этибит. Амма олохтооҕо суруйааччы-документалист Дмитрий Николаевич Гаврильев "Эдэр коммунист" хаһыакка "Ытык иэс" кулууп иһинэн таһаарбыт ыстатыйатын ааһан баран, биһиги дьэ кэргэн олус үөрбүппүт, долгуйбуппүт. Мин улахан убайбын булбут тэнэ санаммыппыт. Суруналыыс, документалист Д.Н. Гаврильев 1988 снл бэс уонна от ыйдарыгар Смоленскай уобалас биэс оройуонугар сэрии барбыт сирдэринэн снлдыбэн, архыбытары хасыһан уонна байыаннай кылабыһаларга баар өлбүт буйууннар ааттара суруллубут пааматынныктарын хаартыскаҕа устан кэлбит этэ.

Убайым 1944 снл олунньу уонна кулун тутар ыйдарга Витебскай уобалас территориятыгар бойобуой доротторун кытары уоттаах сэрии толоонугар тийбит. Оннооҕор билигин оччотооҕу сэрии ааннаабыт алдьархайа төһө эмэ кэм ааспытын үрдүнэн Ийэ сир кырыс буоругар ол чэр бааһа көстөр: снаряд дэлби тэппитэ, окуопа чээрэтэ, модун сэрии сэбэ турбут онгучахтара, өлүү лаабырдарын кыраммалара... Яковлев П.Я. сулуспалаабыт 297-с стрелковой полката 184-с стрелковой дивизия, 45-с стрелковой куорпус, 5-с аармыйа, үһүс Белорусскай фронт састаабыгар кириэрэ докумуоннарга ыйылла снлдыр. Онно бааллара: Алексеев А.С. - Мэнэ Хангалас, Бзыкин И.Е. - Ленскай оройуон, Егоров Т.П. - Сунтаар уонна да атыттар. Балартан сорохторо сэрии хонуутугар охтон төннүбэтэхтэр, төрөөбүт түөлбэлэригэр эргиллбэтэхтэр. Оттон убайым Белоруссия территориятыгар доротторун кытары ытык иһин толору снлдыбэн өстөөх буулдатыттан ыараханник бааһыран Смоленскай куоракка 1944 снллааха турбут 3104 №-дээх эвакуационнай госпитальга кирибит. Сырдык тыына онно быстыбытын кэннэ куорат илин өттүнээҕи байыаннай кылабыһаҕа кистээбиттэр. Билигин ол Братскай могила иһигэр мраморнай плитаҕа "Яковлев П.Я." диэн кини аата бэлиэтэммитин булан Д.Н. Гаврильев хаартыскаҕа түһэрибит этэ. Докумуоннара байыаннай комиссариаттар Аҕа дойдуну көмүскүү Улуу сэрии 1941-1945 сыллардааҕы архыбын фондатыгар үйэ-саас тухары суруллан урууллубут.

Билигин мин, кини биригэ төрөөбүт кыра балта Яковлева Т.Я., бэйэм дойдубар Ньурба улуунун Антоновка снлиэннэтигэр олорубун, үлэ-тыыл бэтэрээнэбин. 2001 снллааха улахан инсулькка ылларан 1 группалаах инбэлиппин, алта оҕолоохпун. Түөрт уолаттарым аармыйаҕа Ийэ дойдуларын иннигэр ытык иэстэрин толорон, икки уол Монголияҕа сулуспалаан кэлбиттэрэ. Билигин бары үлэниттэр, ыал буолан олоролор. Алта уол сиэннээхпин, биэс кыыс, бары үрдүк үөрэҕи бүтэрэн үлэниттэр, ыаллар, куоракка олоролор. Хос сиэннэrim алтатар. Сотору этэнгэ буоллаһына 80-с саасын туолуом. Кыргыттарым, уолаттарым, күтүөтүм, кийиттэrim, сиэннэrim тапталларыгар уйдаран, маанылатан өссө да олордорбун диэн баҕалаһыным.

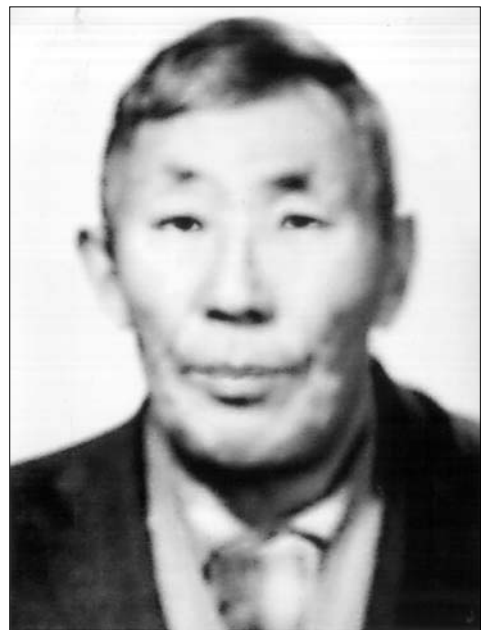
Бу убайым хайдах сэриилэспитим, бааһырытын, өлбүтүн уонна хараллыбытын чуолкайын билэн үөрэбүн.

Убайым барахсан сэрии саамай үгүнүгэр, 4 снл кэрингэ Смоленскай курдук сэрии саамай кытаанах уоттаах сэриитигэр снлдыахтаабыт эбит.

Үтүө дьыала үйэлээх буолар диэн суруналыыс Д.Н. Гаврильев аймактарыгар өрүү махтаным. Мин да, оҕолорум да, сиэннэrim да убайбыт, таайбыт ытык иһин толорбутун билэ-көрө снлдыахтара буоллаҕа диэн олус үөрэбин.

Бу Улуу Кыайы 70 сыла буоларынан сибээстээн, өлбүт, сураҕа суох сүппүт, сэрииттэн эргиллэн кэлэн салгыы эйэлээх олоҕу уһансыбыт буйууттарбыт ааттара уһун үйэлэргэ умнуллубакка өрүү ахтылла, кэриэстэнэ турдун диэн алгыспын этэбин.

Татьяна ЯКОВЛЕВА, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, Антоновка сэл.

**Эһэбинэн
киэн туттабын**

Мин эһэм Степанов Петр Ильич 1913 с. от ыйын 12 күнүгэр Чуукаар нэһилиэгин Кубалааҕар "Ойбон Күөл" диэн сиргэ төрөөбүт. 9 ыйдаах кыһыл оҕону тымтайга уган ийэтинэн эһэтэ Иннокентьев Степан (Буоһаах Ыстапаан) Андайбыт Көлгөөнө-йүгэр илдэн ииттибит. Онон биһиги фамилиябыт эһэбит аатынан барбыт. Төрөппүт ийэтэ Кирилина Мотрена Степановна, аҕата Кириллин Илья Григорьевич диэн Тутум аҕатын ууһуттан төрүттээх киһи эбит. Биригэ төрөөбүттэрэ 9-тар.

Сэрии иннинэ "Комсомол" холкуоска араас үлэбэ снлдыбыт. Сэткээн диэн киһи кыһынТатыйаананы кэргэн ылан икки кыыстаах олорут. Сэриигэ бастакы хо-муурга Ньурба военкоматын ынгырыгытынан балаһан ыйын 1 күнүгэр 1941 снллааха барбыт. Фронтка баран Калининскай фронт 52 гвардейскай стрелковой полкаҕа, 483 стрелковой полкаҕа пулеметчигынан, разведчигынан снлдыбыт. Сэриигэ снлдыбытын туһунан аҕам аах ыйыттаһарына олох кэпсээбэт үһү. Улахан көрдөһүнэн биирдэ эмит кэспир эбит. Сэрии бастакы сылыгар снлдыбыт буолан куруук чугуйан тахсарбыт, ас-таҕас тийбэтэ диир эбит.

Сэриигэ снлдыбэн хас ньиэмэни өлөрбүккүнү диэнгэ манник диэн кэпсээбит: "Биирдэ сэдэх дууп мастаах ойуурдаах сиргэ оборуонаҕа сыттыбыт, ньиэмэс снайпера дьон бөбөтүн өлөрбүт, ыһылтан ас кэлбэккэ ачыктыаһын буолбут. Арай өйдөөн көрдөхпүнэ дууп мас үрдүттэн ытара дьылы. Ону командирбар эппипэр сэрээн үөмэн кириэн ыт диэтэ. Мин үөмэн кириэн дууп мас үрдүгэр олорон ньиэмэни ыһытым тиинг өлөн түһэрин курдук түспүтэ, уоннааҕытын билбэтим, уопсай ытыалаһыыга ким кими ыһыта биллибэт".

1942 снл бэс ыйын 28 күнүгэр биир полкаттан 17 эр буолан хаалбыттар. Онно полкатын командирын сүгэн тахсан иһэн атаҕар бааһырыт. Онтон поһеһинан госпитальга илдэн истэхтириинэ от ыйын 2 күнүгэр ньиэмэс самолеттара буомбалаан аны илиитигэр бааһыра. 1942 снл снтинни 13 күнүгэр ити ылбыт ыарахан бааһырылырыттан 1 группалаах инбэлиит буолан госпитальтан таһааран дойдутугар ытталлар.

Онон мин эһэм уоттаах сэрии бастакы ыар сылларын актыбынай кыттыылааҕа, 1942 снл күһүнүгэр ангар атаҕа ангаарыттан 7 см кылгас, уҕа илиитэ окумалыттан салыбыры снлдыр киһи кэлэн Чуукаар нэһилиэгэр бастаан страховоу ааһынан, онтон кэлин "Калинин" холкуоска кадровай булчутунан, субай сөһү көрөөччүнэн, сылгыһытынан үлэлээбит. Үстэ кэргэннэнэ снлдыбытыттан, бастакы кэргэниттэн оҕолоро, кэргэнэ өлбүттэр. Иккис кэргэниттэн икки уол оҕоломмуттан Уоһук диэн улахан уола 13 сааһыгар ыалдьан өлбүт, иккис уола Михаил 2012 снллааха өлбүтэ. Михаил кыыстаах, икки кыыс сиэннээх. Биһиги эбэбит Михайлова Мария Андреевнанын 1960 снллааха ыал буолбуттар. Биэс уол, икки кыыс оҕоломмуттар.

"Слава" 3-с истиэпэннээх, "Отечественная война" 1 истиэпэннээх уордьаннардаах, "За победу над Германией" мэтээллээх хорсун сэрииттэн эһэбит 1996 снллааха Чуукаарга улахан уолугар олорон, сэрииттэн ылбыт бааһа охсон 83 сааһыгар олохтон туораабыт. Билигин кини олобун оҕолоро, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ салгыыбыт. Мин эһэбинэн киэн туттабын.

Сергей СТЕПАНОВ, Антоновка орто оскуолатын 7 кылааһын үөрэнээччитэ.

ОКОН

Окон диэн бу кини хос аата да, ыыс аата да буолбатах, кыра эрдэ-бүтүнэ төрөппүттэрэ таптаан ааттыр ааттара эбит. Кэлин улааппытын, үлэһит буолбутун кэннэ холкуостаахтар, боростуой үлэһит дьон сөбүлээн ааттыр номохо кирибит аата буолбут. Мин Сталин аатынан холкуос холкуос-таахтарын оҕолоро буоламмын, үлэһиттэр бэрэссэдээтэллэрин ким да Пахомов Прокопий Пахомович дии сатаабакка, көннөрү Оккон инньэ диэтэ, Оккон манньк быһаарбыт диэн көпсэтэллэрин куруук истэр этим. Быһата, Тыалыкы нэһилиэгэр да, атын сирдэргэ да кинини дьон барыта Сталин холкуос бэрэссэдээтэлэ Оккон диэн билэр, көпсөтөр этилэр.

1932 сыллааха тэриллит "Сталин" аатынан холкуос бэрэссэдээтэллэрин 1933 сыллааха талылыбыт ("Нурба улууһа" муниципальный архив: фонд 5, опись 1, дело 4, лист 17) Пахомов Прокопий Пахомович 1900 сыллааха Тыалыкы нэһилиэгин Чопчу диэн түбэттигэр (өрүс унуор) төрөөбүтэ ("Октябрьский наслег" диэн кинигэ стр.90). Төрөппүттэрэ быстар дьадаҥа дьон буолан оскуолаҕа үөрэммэтэ, онон биэр да кылаас үөрэбэ суох, аахпат да суруйбат да. Дьоннорун кытта баай дьонго хамначыттан, эргэнэ хара тыара бултан улааппыта. Олус мындыр булчут буолбута.

Кини улаатар бириэмэтигэр Улуу Өктөөп өрөбөлүүсүөтэ кыайан, сэбиэскэй былаас олохтон айылбаттан бэрилитит сытыы өйдөөх эдэр кини саҥа сайдар олобу тэрийиңгэ кыттыһан барбыта. Тыа сиригэр олоор буолан артыаллары, холкуостары тэрийиңгэ күөскэ үлэлээбитэ, коммунистическай партияҕа кирибитэ, "Сталин" аатынан холкуос бэрэссэдээтэллэрин талылыбыта. Докумуннарда иили баттыр наадаттан Пахомов диэн иили баттырҕа үөрэммит. Биригэ үлэлээбит дьонноро (булгаахтырдар, суотчуттар, баан үлэһиттэрэ) Оккон холкуонун туох баар сыппараларын өйүгэр тутта сылдьарын, ардыгар кинилэрэ бэйэлэрин көннөрөрүн сөбүлөр этэ. Холкуостаахтар сыллаабы отчуотуур муннахтарыгар биэр да кумаахыта суох, араас сыппараларын аҕалан туран, уһуннаах дайылаагы онороро диэн ахтыгытыгар аҕалар үлэ бэтэрээнэ Яковлев Г.И. (Октябрьскай нэһилиэк быыстапкалыыр-үөрэтэр түмэл киин матырыяалларын).

"Мин Прокопий Пахомович Пахомовтың алтынан ааспыт көмнэриң устатыгар кыһырсан, улаханньк сангарсан туран быһаарсан эрэрин олох истибэт этим. Бэркэ гыннабына табыллыбатах баар буоллабына: "Сөп, татай эбит добор," - диэн сөбөр, соһуйар тыла буолара дуу, билбэтим. Ол кэнниттэн "Чэ, бэйи, оччотугар бу курдук гыннаах хайдах буолуой?" - диэн сүбэлэһэн утары быһаарсар кинитин толкуйдатар идэлээбэ. Атын холкуостарга тэннээтэххэ дохуоппут ордук буолара. Оройуон үрдүнэн

— Кыайыы 70 сыла —

Ааттарын үйэтити - бараммат махта бэлиэтэ

Улуу дьаһалтатын 2014 с. ыыппыт үлэтин туһунан отчуот-тууругар баһылык Попов Борис Николаевич түмүк тылыгар: "Биһиги оройуонна быйыл Аҕа дойдуну көмүскүүр (1941-45 сс.) сэриигэ Улуу Кыайыы 70 сылаах үбүлүөйүн бэлиэтиргэ элбэх бэлэмнэни, тэрээһин үлэ барар. Үбүлүөй үрдүк таһымнаахтык ыытылыаба. Быйыл Нурба оройуонун Улуу Кыайыы болуоссатыгар аан бастаан сэрии алдьархайдаах сылларыгар кыайыыны уһансыыга элбэх кылааты киллэрбит, сэрии иннинээби уонна сэрии содуларын туоратар кэмнэргэ уот кураан, аһыка сута буола сылдьыбыт сылларыгар дьон-сэргэ хоргуян, сутаан өлүүтүн таһаарбатах холкуостар бэрэссэдээтэллэрин ааттарын гранит тааска көмүс буукубанан суруйан үйэтитиэхпит!" диэбитин олус сэргии иһиттим, биһирээтим уонна олоххо киллэрэмэригэр көмөлөһөр сыалтан, итинник бэрэссэдээтэллэртэн биридэстэрэ, аатырбыт Сталин аатынан холкуос бэрэссэдээтэлэ ПАХОМОВ Прокопий Пахомович (Окон) туһунан киэнгэ билиигэ таһааран суруйабын.

саамай инники отчуоттаан бүтээччи. "Сталин" аатынан холкуос бэрэссэдээтэлэ Пахомов Прокопий Пахомович-Окон бэрэссэдээтэл быһытынан итинник уһулччу хаачыстыбалардаах буолан "Сталин" аатынан холкуос бэрэссэдээтэллэрин, 1950 сыллааха алта холкуоһу холботоон, бөдөңсүтүллүбүт "Сталин" аатынан холкуос тэриллэр диэри үлэлээбитэ. Бөдөңсүтүллүбүт холкуос бэрэссэдээтэллэрин Теленков И.Д. талылыбыта, Пахомов П.П. (Окон) солбуйааччы бэрэссэдээтэллэрин атаммыта. ("Октябрьскай нэһилиэк" кинигэ 91 стр.).

Пахомов П.П. (Окон) итиччэ уһун кэм устатыгар (1933-1950 сс.) холкуос бэрэссэдээтэллэрин үлэлиир бириэмэтигэр араас уустук уот кураан, аһыка сута, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии ыар сыллара буолуоталаан ааспытара. Ити ыарахаттары, оччолорго оройуонна баар сүүстэн тахса холкуостар бары кыайан тулуйбатахтара, үгүс холкуостар эстэр турукка кирибиттэрэ, элбэх дьон аччыктаан, хоргуян өлүүтэ таһаарылыбыта.

Билигин элбэх бириэмэ ааспытын кэннэ, оччолорго үлэлээн, олонор ааспыт дьон ахтыларыттан билэбит, ханна сатабыллаах, күөстээх өйдөөх салайааччылаах холкуостарга итинник түбэлтэлэр таһаарылыбатахтара. Онук салайааччылартан биридэстэринэн Пахомов П.П. (Окон) буолар.

Кини туһунан бэйэтин тыһынаах эрдэбинэ суруйбут ахтыларыгар кырдыбаас сэбиэскэй-партийнай үлэһит Яков Степанович Саввинов бу манньк суруйбут: "Пахомов П.П. (Окон) холкуос бэрэссэдээтэллэрин аһаарыттан салайааччы, тэрийээччи быһытынан күөскэ үлэлээн холкуонун тэрилтэ-хаһаайыстыба быһытынан кыахтаах баай холкуос буоларын ситиспитэ. Ити түмүгэр Аҕа дойдуну көмүскүүр сэрии ыар сылларыгар ачыккааһыны, өлүүнү-сүтүүнү бэйэтэ салайар холкуонугар таһаарбата. Төттөрү оройуон холкуостарыгар отунан, бурдугунан көмөлөһөр буолбута. "Сталин" аатынан холкуос оройуонна, өрөспүүбүлүкэ биэр биллэр хаһаайыстыба буолбута. Ити курдук кини үтүкэннээх тэрийээччи, салайааччы этэ.

Сэриилэһэ сылдьар аармыйаҕа тыһытан көмөнү бэйэтинэн тэрийсэрэ. Ол курдук, элбэх этинэн, аһынан, бурдугунан, харчынан (заем сурутуута), араас суол ичигэс тангаһынан, Саха сириң аатыттан танк, сөмөлүөт онгоһуугар элбэх сууммалаах харчынан көмөнү "Сталин" аатынан холкуос чилиэннэрэ элбэхтик онгорбуттара. Ону барытын Прокопий Пахомович иилээн-саҕалаан, сүүрэн-көтөн тэрийсэрэ. Үөрэбэ суох киниттэн уус тыллаах араатар бэрдэ, уһулччулаах тэрийээччи, олус боростуой, көнө-көрсүө, майгылаах маанылааба салайааччы этэ. (Октябрьскай нэһилиэк быыстапкалыыр, үөрэтэр түмэл-киинин матырыяалларын).

"Сталин" аатынан холкуос комсомольскай тэрилтэтин сэкирэтэринэн үлэлээн сылдьыбыт, сэрии-тыыл уонна үлэ бэтэрээнэ Лабашев Гаврил Тимофеевич Пахомов Прокопий Пахомович (Окон) туһунан манньк ахтар: "Пахомов Прокопий Пахомович (Окон) "Сталин" холкуос правлениетин бэрэссэдээтэллэрин үлэлиир сылларыгар холкуос мэдди дохуоттаах буолара, сэрии сылларыгар "Сталин" холкуоска киһи хоргуян өлбөтө. Оккон салалтаҕа үлэлиир сылларыгар дьон сууттанан хаалыбатаба.

Сэриигэ көмөҕө государственной заемга сурутуу сылын аайы ытыллара. Онно ким кыабынан (ыалынан) 50 солк. үөһэ төһөнү баҕарар суруттаралара. Бу сурутууга 1942 с. Оккон 10 000 солк. сурутан харчытын тутта ууран биэрэн оройуонна ыңгыры таһаарбыта, ону өйөөн "Наука Ленина" холкуос бэрэссэдээтэлэ Иннокентий Петров эмиэ 10 000 солк. сурутан, эмиэ тутта төлөөн бачым бөбөнү көтөхпүттэрэ.

Биһиги Прокопий Пахомович Пахомов (Окон) кытта биригэ үлэлээбиттэр, бултаабыттар, кини аламаҕай майгытын, сүбэтин-көмөтүн билбиттэр үйэбит тухары умнубаппыт, кини үтүө аатыгар махтаан сүгүрүйэбит". (Октябрьскай нэһилиэк быыстапкалыыр, үөрэтэр түмэл-киинин матырыяалларын).

Билигин өр сыллар усталарыгар уоттаах сэрии уонна айыыга сута буолбатах буолан, ас-үөл дэлэй бириэмэтигэр үгүс дьон, ордук эдэр көлөнө өттө, дойдуга дьон аччыктаан, хоргуян өлүүтэ тахса сылдьыбытын билбэттэр, истибит да буоллахтарына итэбэйбэт курдуктар. Онук алдьархайдаах дьыллары этэртинэн-хааннарын билбит көлөнө дьон умнубаттар. Күндээдэ нэһилиэгин 85 саастаах аарыма кырдыбаана Филиппов Николай Николаевич 2014 снл ахсынны 10 күнүгэр оройуон хаһаатыгар "Оонньооботох оҕо сааһым" диэн ахтыы-ыстатыйатыгар: "Холкуоспут салайааччылары, оччотооһу ирдэбил кытаанаһыттан, сороһор олохтоох салайааччылар сокуоннары халы-маарты өйдүллэриттэн балачча элбэх киһи аччыктаан олохтон туораабыттар. Бааһынарбытыгар бурдукпут син куһаҕана суохтук үүнэрэ, бурдук хомуллан бүтүбүнэ бааһына ааннарын аһаҕас хаалларара, оччоҕо чугастаабы ыаллар уонна холкуос сүөһүлэрэ көңүл кириэллэрэ. Дьикитэ диэн манна холкуостаахтар кириэн тохтубут бурдук куолаһын ичигэстииллэр кытаанахтык бобуллара. Олохтоох сэбиэт бэрэссэдээтэлэ Степанов, "Комбайн" холкуос бэрэссэдээтэлэ Софронов, оройуон боломуочунайа Ефремов атын кэрийэ сылдьан хонтурооллуулара. "Бурдуйдаабы" үтүрэхтэн ат иннигэр уктан илдьэ бараллара. Ол курдук Уһук Саввинов диэн кырдыбаас оҕоньору тутан хас да сылга хаайыыга уураахтаан Бүлүү куоратын түрмэтигэр утарбыттар оҕоньор эрэйдээх ол дойдуга

сыл буолаат өлөн хаалбыта. Ити баара-суоҕа 1-2 киилэ бааһынаҕа тохтон сыттыаары, үлүйээри сытар бүтүн куоластар иһин! ... Дьон өр санаалаахтара, тобуллабастара Нурбаҕа, Антоновкаҕа, Бэс-Чагдаҕа куотан быһааммыттар" - диэн суруйбута хайдахтаах да киһи дууһатын долгутар.

Итинник хартыына, итинник балаһыанна "Тороскуустар бирэ-диитэлли дьайыылара" дэнэр 1934-36 сылларга, Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии (1941-45 с.с.) уонна сэрии бүтэтин кытта, тутта хас да сыл буолуоталаабыт уот курааннар, аһыка сута буолуоталаабыт сылларыгар оройуон үгүс, арааһа бары да нэһилиэктеригэр баар буолуохтаахтар. Тоҕо диэтэххэ, ити уустук бириэмэлэргэ үүмүт бурдугу биэр да туораабы энчирэппэккэ хомуйарга диэн биэр кытаанах ирдэбил турара. "Сталин" аатынан холкуоска итинник ирдэбил, оройуон кииниттэн чугас буолан өссө күөстээх быһылааба. Сир-сир аайы кырыктаабынан аатырбыт Денисов болу-муочунай тус бэйэтинэн сылдьарын оҕо сылдьан көрөр этим. Киниттэн дьон уоттан куттанар курдук куттаналара.

Ол эрэн, элбэх бириэмэ ааспытын кэннэ өйдөөтөххө, холкуос бэрэссэдээтэлэ Оккон, партийнай тэрилтэ сэкирэтээрэ Федоров Михаил Алексеевич (Күөх уос) уонна олохтоох сэбиэт бэрэссэдээтэлэ Антонов Софрон Алексеевич ирдэбил толоруутун сүбэлэһэн, олус өйдөөтүк ыталлар эбит этэ. Холобура, бааһынаҕа тохтубут бурдугу сэбиэт дьаһайытынан, бааһыналар аһылдыахтарынан иннинэ холкуос бэйэтин үлэһитинэн салайтаран оҕолорунан хомуйтаран "Үлэ күнүгэр (трудодни) бурдук ыскааһыгар туттаралара, ити икки-үс күн эрэ барара, онтон бааһына аһылына "кутуйаха хаһаастыыр" көңүл этэ. Сэрии бүтэрин чугаһыгар 6-7 саастаах, бурдук ичигэстиир, "кутуйаха хаһаастыыр" бэдик бэрдэ буолбут кэмим буоллаба дии, онон өйдүүбүн.

Арааһа, бурдук ити ыар бириэмэлэргэ көмүскэ тэннэнэр уопсай государственной баай быһытынан сыаналанар быһылааба, ол иһин, буолуо. Аччыктаан өлөөрү сытар дьоннорун быһаары бурдук атаһын аҕыһаҕы даһаны биэрбит салайааччылар үлэлэриттэн уһуллубут, сороһор сууттаммыт түгэннэрин туһунан дьон көпсөтэрин истээччибит. Оттон Пахомов П.П. (Окон) өйдөөх, сатабыллаах салайааччы буолан, ойууру солотон, кырыһы тиздэрэн өң буордаах саҥа бааһыналары онотторон, холкуонугар тиздиллибит бурдугу судаарыстыбага туттарар былаанын аһара толорор курдук тэринэрэ. Хаһаайыстыбата кыахтаах буолан илиинэн эрийэн үлэлэтэр "биэйэлкэ" уонна "тирийэр" диэн ааттаах бурдугу ыраастыыр уонна суортуур массыналары булан, үлэлэтэн судаарыстыбага куруук ыраастаммыт, хаачыстыбалаах бурдугу туттарара.

Оттон тооруччалаах бурдук атаһын бурдук ыскааһыгар купакка, отчуокка киллэрбэккэ, кыаммат ыалларыгар биэрэн дьоннорун олус абырыылара. Мин тооруччалаах бурдук атаһыттан онгоһуллубут лэппизскэни сизбит киһи буолан билэбин амтана бэрдэ суох буолан баран, син иһин көппөйбүт курдук буолааччы.

Былаанын толорор, эһиилги ыһытыгар сөп буолар ыраастаммыт бурдугу уураар, сорох дьыл атын холкуостарга сизэмэ бурдугунан көмөлөһөр буолан Оккон атын холкуос бэрэссэдээтэллэрин ортотугар, салалтаҕа аптарыта-тааһын туһунан кинини үчүгэйдик билэр дьон ахтыларыттан ааһан итэбэйдибит. Кини холкуонун үлэһиттерин, дьонун-сэргэтин аччыктаппатах биэр сүүрүн сатабылынан холкуонугар саха олохтоох дьахтара кэргэннээх хас да кэриэй уонна кытай дьоннорун ылан сир анаталаан, үлэлэтэн элбэх оҕуруот аһын, хортуоппуйу, хаппыстаны үүннэртэрэн, үлэрэн туһалаах бордудуктанан хааччылыта буолар. Хайа добор, хортуоскалаах, хаппысталаах мини тото испит киһи, хайдах аччыктаатым диэбэй? Оттон эрипчэтэй луук, ботуун луук, чуһунок, укроп курдук битэмийнээх үүнээйилэр урут эмп-том аҕыһа кэмигэр дьон-сэргэ доруобуйатыгар хайдах курдук туһалаабытара буолуой? Холкуос бэрэссэдээтэлэ оннооһор ыраас фермаларга, үрэх баһыгар үлэлиир табахсыт дьонугар анаан сэбирдэх табаах үүннэртэрэрэ, хайыай, биэр хамса табаах туһугар тохтарын да туран биэриэхтэрин билбэт дьон элбэхтэр этэ, кинилэртэн үгүстэр холкуос туттаах үлэһиттэрэ буоллахтара дии.

Тыалыкы нэһилиэгин "Сталин" аатынан холкуоска дьон үчүгэйдик олоһорун туһунан сураҕы атын нэһилиэктергэ, холкуостарга ыараханньк олоор дьон истэр, билэр буолан, Күндээдэ аарыма кырдыбаана Филиппов Николай Николаевич этэрини "Дьон эр санаалааба, тобуллабастара" хоргуян, аччыктаан өлүүтүн оҕолорун, дьизэ кэргэттэрин өрүһүйээри төрөөбүт-үөскээбит дойдурарыттан куотан "Сталин" аатынан холкуоска көһөн кирииллэрэ элбээбитэ. Холобура, Токостон (Күндээдэ нэһилиэгиттэн) 1935-36 сылларга мин төрөппүт аҕам Захаров Софрон Романович, аҕам убайа Захаров Федот Романович уонна бырааттара Захаров Спиридон Романович, оҕолоро, биһиги дьон буолар ыһаахпытыгар, кэргэннэрин илдьэ "Сталин" аатынан холкуоска көһөн кирибиттэрэ. Үлэни-хамнаһы кыайар эдэр-чэигэн дьон сотору кэминэн холкуос бастын үлэһиттерин аһааныгар кирибиттэрэ, эһэлээх ээбэтин көһөрөн киллэрбиттэрэ. Аччыктааһын, хоргуян өлүү диэн тыллари олох умнубуттара. Кинилэри батыһан Күндээдэттэн аймахтарбыт Саввиновтар (Малыдар), онтон Фомин Герасим дьизэ кэргэнэ (Куомуннар) көһөн кирибиттэрэ. Атын да нэһилиэк-тэртэн эмиэ элбэх дьон көһөн кирибиттэрэ, бары Антоновка сэлэһннэтин олохтоохтору буолбуттара.

Сылтан сыл аайы холкуос үлэһитэ элбээн, улаатан сүүнэ улахан хаһаайыстыбага кубулуйбута, бы-

лааннар эмиэ улааппыттар, ол иһигэр сүөһү ахсаана эмиэ. Ол эрэн, "Сталин" холкуос аан бастаан тэриллээбиттэн оттуур сирэ отой кыра буолан сүөһү-сылгы иитиитигэр сүрдээх ыарахаттары көрсөрө, ордук кураан дьылларга. Ону Окон, оттуур сирбит аҕыйах, от кыайан үүммэтэх, былааны толорор кыаҕым суох диэбэккэ, кизг от үүнэр сирдээх Күндээдэ, Үөдэй нэһиликтэригэр кэпсэтэн ыраах үрэх бастарыгар дьону тэрийэн таһааран оттогон баран, онно мизэстэтигэр кыстык хотоннору туттара охсон, сүөһүлэрин онно көһөрөн таһааран кыстаталлар. Ону мин олох кыра эрдэпиттэн ийэм ыанньыксытынан үлэлиир кэмигэр ыраах фермаҕа илдьэ тахсар буолан олус үчүгэйдик билэбин.

Пахомов Прокопий Пахомович (Окон) олус өйдөөх, сатабыллаах тэрээһиннээх, кытаанах дьиссипилинэлээх, бэйэтэ бэрээдэктээх, холкуостаахтар олус сөбүлүүр бэрээсдээтэллэрэ буолан оройуон салалтатын самай эрэнэр салайааччылар, "Сталин" холкуос кинилэр тирэх хаһайыстыбалара быһылаах эбит дьон саныбын. Тоҕо диэтэххэ, холлобур уоттаах сэрри саҕаланан дойду саамай ыарахан кэмигэр оройуон бары нэһиликтэригэр сэрригэр барыахтаах эр дьону хомуйан киллэрэн байыаннай дьылаҕа, сэрриэлэргэ үөрэтэр кииннэн "Сталин" холкуосу онгорбуттара туоһулуур. Кинилэри холкуос уопсай дьэстигэр кииннэн үөрэтэллэр. Кинилэри стройдаан хаамарга, окуопаны хаһарга, гранатаны бырабарга, маһынан ыарҕа талаһынан онгоһуллубут өстөөх чуучулатын ыстыгынан кэйиэлииргэ, бойобуой бинтиэпкэ затворун ыһарга-хомуурга Ньурбаттан тахсыбыт кэтит тири курдаах, санныларыгар кэтэ сылдыр портупизийэлээх сүрдээх хамаандаһыт дьоннор үөрэтэллэр. Тьыаттан кирибит үөрбэ суох, нууччалыы олох билбэт дьон бинтиэпкэ чаастарын аатын хайдах өйдөрүгэр тутуохтарай, олус мөбүллэр этилэр. Ону мин ойоссуус билэтигэр буолан дьон быһыыгар саһан туран сибигинэйэн этэн бизэрэим. Инньэ гынан элбэх киһи төбөбүттэн имэрийбиттэрэ, сорохтор ытамныйыа-ытамныйыа сыллаан ылар этилэр. Икки манган халааттаах, кугас баттахтаах, күөх харахтаах үчүгэй баҕайы чөчөлөр, байыаска үөрэнэр дьоннору көрөр-эмтиир быраастар дуу,

биэксэллэр дуу буолуо, кэмпиэт биэрэллэрэ, көтөбөн ылан сыллыллара-уурууллара, түөстэригэр ыга тутталара, аҕата сэрригэр барбыт тулааһа оҕо дьон аһыналлара эбитэ буолуо. Норуоттар оннук доҕордуу этилэр.

Окон холкуостаахтарын олохторун тупсарар, кыһалбаларын аҕыйатар, ордук сэрри бара турар бириэмэтигэр холкуос сүрүн үлэниитэринэн дьахталлар буолалларын быһыытынан, кинилэр дьэстээби түбүктэрин аҕыйатар араас дьаһаллары ылар. Холлобур, суруннанан бурдук тардыта дьэстээх кэргэн элбэх бириэмэтин ыларын иһин ат, эбэтэр оҕус эргий хаама сылдьан соһон эргитер добуус бурдук тардар мизэлинсэни онготторон үлэлэппитэ дьону олус абыраабыта.

Сэрригэ сылдыр буйууттар кэргэттэрэ, өлбүт буйууттар кэргэттэрэ кыра оҕолордоох да буолбуттарын иһин, булгуччу үлэлиир эбээһинэстээхтэрэ, олох кыра оҕолорун от оттоһунун, бурдук хомуурун курдук үлэлэргэ бэйэлэрин кытта илдьэ сылдыр кыахтара суоҕа, ол иһин холкуос бэйэтин дьэстэдэн аһан үлэлэтэ сылдыбыта. Мин отой кырабар ол дьэстэдэ сэрри кыттылааҕа Федоров Александр Дмитриевич (Өлөөнтүк) уол оҕотун кытта оонньуурбун уонна хааһы сирибин өйдүүбүн. Кини ийэтэ Настаа басытаатал уонна повар быһылааҕа. Атын холкуостарга итинник дьаһаммыттар эбитэ дуу суоҕа дуу, билбэтим.

Прокопий Пахомович холкуоһун үлэтин араас салааларыгар туруортаабыт салайааччыларын, каадырдарын өрө-таннары тутаттаабыт, мөңгө-тангайа сылдыбат, сүбэлэһэн үлэлиир истииллээх салайааччы этир. Холлобур, мин олох кыра уолчаан эрдэспиттэн көрөр биригэдьиридэрим Васильев Егор Михайлович (Хоочой уола), Тимофеев Михаил Николаевич (Аллаһай), бухаалтыр, олус бэһиэлэй, үчүгэй баҕайы майгылаах Петров Михаил Андреевич (Манган уола), суотчуттар, кыраһыабай баҕайы көрүнгээх олус күүстээх Сэмэн Тараяров (Бөбө Тарай), Андреев Григорий Николаевич (Кылачын) бэрээсдээтэллэрэ Окону кытта 1950 сыллаахха холкуос бөдөһүтүлэн, кини солбуйааччы бэрээсдээтэл буолбутун да кэһнэ 1957 сыллаахха сопхуос тэриллээр диэри бииргэ үлэлээбиттэрэ.

Билингилии эттэххэ, каадырдары бэркэ талар, сатаан аттаран туруорар, киһи быһыытынан тапсан үлэлиир улахан өйдөөх, дэлээгэй кизг көбүстээх, холку майгылаах, ол эрэн туруоруллубут соругу, былааннары толорторорго ирдэбиллээх, чачы дьонуннаах, кылаастаах салайааччы эбит. Ол иһин билигин да дьон уоһуттан түспөккэ номох буола сырыттаҕа. Кини дьингээх үлэ геройа киһи. Итинник аат олохтоһунун иннинэ үлэлээбит буолан, үлэ геройа аат ингэриллэр кыаҕа суоҕа. 1946 сыллаахха Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрри сылларыгар тыылга килбиэннээх үлэтин иһин Сталин төбөлөөх мэтээлинэн, Саха АССР Верховнай Сэбиэтин Бочуотунай грамотатынан наҕараадалааммыта. Олугун бүтэһик сылларыгар РСФСР тыатын хаһайыстыбатын туйгунун аата ингэриллибит.

Прокопий Пахомович киһи быһыытынан олус сэмэй, төһө да өр сыллар усталарыгар холкуос бэрээсдээтэлин курдук доһунааска үлэлээтэр үчүгэй малга-салга, баайга-дуолга тардыһар ымсы майгыта суоҕа. Олорор дьэстээтэ дэриэбинэ иһигэр холкуостаахтар дьэстэрин ортогугар турара, дьэстэ тас көрүнгэ да, ис тэбиригэ да дьон кизэнииттэн туһунан да чорбойбото. Оҕолоро дэриэбинэ оҕолорун кытта биригэ оонньоон улааппыттар. Өр сыллар усталарыгар дьон ортогугар олорор киһи, ордук хоһу туттубута буоллар, ким эмит билэ охсубут, ордугубаан туох эмит дьэстэ буолуох этилэр. Бэйэтэ салайааччыбын дьэстэ биллэр-көстөр курдук танга сатаабыт, туох эрэ бэлиэ папаха бэргээһини, сыаналаах дубленка сонну, кыычыргыы атах тангаһын эһин кэтэ сатаабыт, хата төһө кыалларынан бөрүстүүдүк, ол эрэн ыраастык, чөнчистик таннарын сөбүлүүр киһи эбит этэ.

Октябрьскай нэһилиэк Ытык кырдыаҕа Лабашев Г.Т.: "Окон дьэстигэр-уотугар амарах аҕа, ыалдытымсах, элбэх сэхэннээх-кэпсээннээх, бэйэтин убаастанар, олус ыраастык тангар, ыраас уус тыллаах, табагы тардыбат, арыгыны испэт, үөрэбинэ илии эрэ баттыр киһи этэ" - диэн Окон туһунан бэйэтин ахтыгыгар суруйар. (Норуоттар доҕордоһууларын аатынан түмэл матырыйаалларын аатынан).

Минигиттэн 2 эр сыл балыс саастаах уола Нестери кытта бииргэ оонньоон улааппытым да, мин

Окон табах тардан бускута сылдырын, арыгы иһэ олорорун, холочук сылдырын, кырдык, биридэ да көрбөтөбүм. Мин Окон хайа бабарар саха киһитин курдук сылдьан эрэн "муннун анныгар" кинигэни туойарын истэрэ этим, ол эрэн кини олонхолоор улахан үчүгэй илээһин билбэт эбиппин.

"Кизэһэ тула ыаллартан ыаллар аҕалара уонна ийэлэрэ, ким олонхону сөбүлээччи бары мунньустан Окон олонхотун истэллэрэ. Төһөбө тарбаһаллара буолла? Махтанан бөбө буолааччылар. Олус бэркэ туойара, элбэхтик истэрбит. Олонхото да куһаҕана суох буолааччы" - диэн очотооҕу "Ааҕар балаҕан" сэбиэдиэсэйэ Яковлев Г.И. уонна "Окон олус үчүгэй куолаһынан туойара...", - диэн Саввинов Я.С. ахтыларынан ааҕар баран сүрдээһин сөхтүм. Айылҕаттан айдарылаах киһи туоҕар барытыгар Сүдү буоларын өссө төгүл итэргэйдим.

Окон киһи быһыытынан олус көнө, сымнаҕас майгылаах, табаҕы тардыбат, арыгыны испэт, сорсуннаах булчут, куруук сатыы сылдырын сөбүлүүр, чэгиэн-доһуобай буолан бэйэтин тус олоһор эмиэ холлобур буолар олоһу олорон ааспытта. Кини иккитэ кэргэннэнэ сылдыбытыттан 4 оҕолоох. Маннайгы кэргэнииттэн Хобороостон 1926 сыллаахха төрөөбүт бастакы оҕото уол оҕо төрөөбүттүн мунгура суох үөрбүтэ үһү. Бириэмэ түргэнник барар - уола Пахомов Иннокентий Прокопьевич (Кизэ) улаата охсон Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрригэ кыттыыны ылбыта, эргиллэн кэлэн оройуон бастакы суоппардырыттан биридэстэрэ буолбута, "Ньурба" сопхуоска үлэлиир кэмигэр уһулчучулаах көрдөрүүлэрин иһин, Бочуот Знага уордыһынан наҕараадалааммыта, 1990 сыллаахха ыалдьан өлбүтэ.

Иккис кэргэнииттэн Федорова Февронья Алексеевнатын бастакы оҕото эмиэ уол оҕо 1940 сыллаахха төрөөбүтэ - Пахомов Нестер Прокопьевич. Кини үрдүк үөрэхтээх история учуутала, Ньурба оройуонугар боксаны аан бастаан төрүттэспит, бэйэтэ Дальнай Восток, Сибири уонна Араассыйа киин коураттарыгар тийэ куоталаһыларга кыттыыны ылбыт боксаҕа Сэбиэскэй Союус спордун маастарыгар кандидат, элбэх кэскиллээх элэр боксердары иитэн таһаарбыт тренерэ, республиканскай судьуйа этэ. 1974 сүл-

лаахха ыалдьан өлбүтэ.

Кыһа Кузьмина (Пахомова) Октябрина Прокопьевна 1943 сыллаахха төрөөбүтэ, СӨ үтүөлээх бырааһа, хайыһарынан сүүрүүгэ өрөспүүбүлүкэ хас да төгүллээх чемпионката. Кини билиги 70 сааһын лаппа аастар да, саастаахтарга өрөспүүбүлүкэ иннин киһиэхэ да биэрбэккэ сылдыр.

Кыра уола Пахомов Иван Прокопьевич Новосибирскайдаабы норуот хаһайыстыбатын институтун бүтэрэн экэнэмиэс идэтин ылан саҕа үлэлээн иһэн соһумардык 1979 сыллаахха өлбүтэ. Эмиэ үтүө киһи тахсар чинчилээбэ. Окон 1962 сыллаахха окко үлэли сылдьан эмискэ ыалдьан олохтон туораабыта. Кини оҕолоро бары кэргэннээх, дьэстээх-уоттаах, эмиэ бэйэтин курдук дьон-сэргэ убаастыыр, бэйэлэрэ туспа суоллаах-истээх үлэһит дьон буола улаатаннар уонна бэйэлэрин элбэх ахсааннаах оҕолорун, сиэннэрин эмиэ оннук тыынна иитэннэр-такайаннар дьон номоҕор кирибит Окон үтүө аата салтанан бара турар.

Дойду бүтүүнүн үрдүнэн Пахомов Прокопий Пахомович (Окон) курдук дьонуннаах, өйдөөх, сатабыллаах салайааччылар, уһулчучулаах дьоннор баар буоланнар кыайылаах-хотуулаах Кыһыл Аармыйаны толору хааччыланнар хааннаах фашистары кыайдахпыт, сэрри иэдээннэрдээх содулларын түргэнник туоратан дойдуну чөлүгэр түһэрдэспит. Сэрри ыар кэмнэригэр, сэрри иннинээби уонна сэрри кэһиннээби кэмнэргэ сатылаабыт уот курааннар, аһыка алдьархайа буолуоталаан ааспыт кэмнэригэр ачыктааһыны таһаарбакка бэйэтин холкуоһун дьонун, кинилэр оҕолорун эрэ буолбакка, ырахан туруктаах тыа нэһиликтэригэр кирибит дьоннору эмиэ өлөр өлүү алдьархайыттан быһаһаллабыт аатырбыт "Сталин" аатынан холкуос бэрээсдээтэлэ Пахомов Прокопий Прокопьевич (Окон) аата Кыайы болуоссатыгар гранит тааска кыһыл көмүс буукубанан сурулунаһына, уоттаах кыргыһыны толоонугар охтубут төрөппүт аҕам Захаров Софрон Романович аатыгар уонна элбэх ахсааннаах сэрри тулаахтарыгар ааннал буолбут Окон ааттарын таһыгар сүһөхпүн боккутом, төбөбүн төңкөтүөм.

Алексей Софронович ЗАХАРОВ, 77 саастаах сэрри тулаайаҕа.

“Биһиги өйдүүбүт...”

Итинник ааттаах научнай-практическай конференция Сунтаар улууһугар Кэмпэндээйи сэлиэнньэтигэр муус устар 10 күнүгэр ытылынна. Конференция Кэмпэндээйи сиригэр 8-с №-дээх үлэһэн көннөрүлэр колонияҕа (хаайыы) олорбут дьон ааттарын төһүннэрэр-тилиннэрэр сороктуу тэрилиннэ.

Кинилэр хаайылаахтарга лаабыр салалтатын уонна конвоирдарын кырыктаах сыһыаннарын барытын эт харахтарынан көрбүт эбиттэр. Тыһыннаах туоһулартан ахтылары (4 киһини) Сунтаар телевиденията 90-с сылларга устубут "Кэмпэндээйи кистэлэнэ" диэн киһинэтигэр (реж. Н. Михалева-Сайа) киллэрбит. Ол киһинэ этилибитинэн хаайылаабы арыт конвоирдар күрүлүүр күнүс ытан өлөрөн кэбиһэр эбиттэр. Кыра буруй эбэтэр үлэни кыайбат буолбуттарын иһин буолаахтыа. Ахтыларга биир эмээһини ойуурга мунан хаалбытын ытыһан көрдөтөн, дэлибика ытыттаран аҕалыттарын туһунан эмиэ ахты баар. Аны тийибит хаайылаахха бастаан утаа лаппаахы биэрэн, сааннан тирээн туран иһин бэйэтигэр хастарар эбиттэр (кырааһы үөрэтээчи Лабашев Г.Т. уонна Григорьев Н.Д. ахтылары). Итини көрдөххө адьас фашистар кондлаабырдарыгар маарынныыр үгэстэрдээх колония эбит диэн этиэххэ сөп. Конвоирдарынан олохтоох сахалар үлэлиир эбиттэр. Арай колония тоһоно Бурлов Василий Васильевич Москва нууччата эбит. Ону кинини

олохтоохтор ньиэмэс дии саныыр эбиттэр. Ол курдук сэбиэскэй киһи итинник бэйэтин гражданныгар кырыктаах буолуон сөбүн төрүт итэргэйтэ эбиттэр.

Конференцияҕа барыта 54 киһи кытынна. Мантан сорохторо оскуола үөрэнээччилэрэ. Үлэлэр мунньулан кинигэ буолан тахсыахтаахтар. Ньурбаттан ахтылар эмиэ кинигэ-бэ киирэн холбуу тахсыахтара диэн эрбэл баар. Билингитэ үс ахты Кэмпэндээйи түмэлигэр (сэбиэдиэсэй Местникова Т.И.) бэрилиннэ. Ньурба улууһуттан уонна атын да сирдэргэн репрессияланан Кэмпэндээйи колониятыгар олорбут дьону билэр буолаахтына Ньурбатаабы К.Д. Уткин аатынан Норуоттар Доһордоһуулар түмэлгэ биллэрэргитигэр көрдөһүт. Истэригэр мөкү быһыыларын тумнуубакка кэлэр сүһөх дьонго үөрэх буоллун диэн үөрэтэригитигэр тирэх буолар хайаан да булгуччулаах.

Виктор БОРИСОВ, К.Д.УТКИН аатынан Норуоттар Доһордоһуулар түмэл үлэһитэ.

Анал үөрэтэр дьонго биллэринэн 1943-1945 сылларга Бүлүү окуругун хаайыта Бүлүү куораттан Кэмпэндээйи сэлиэнньэтин таһыгар көһөрүллүбүтэ. Манна хаайылаахтары туус ылааһынна, мас кэрдээһингэ үлэлэспиттэрэ. Лаабыр бэйэтэ Кэмпэндээйи сэлиэнньэтигэр чугас Үңкүр хайатын анныгар турбут. Бараахтара, вышката соторуу таангы диэри баар эбиттэр. Билингитэ колонияны (хаайыны) хас эмэ сүүһүнэн Бүлүү окуругун олохтоохторо ааспыттарын туоһулуур аҕыйах докумуоннар-ахтылар бааллар. Ол гынан баран хомойох иһин колония сүрүн докумуоннара баһаарга умайбыт буоланнар Кэмпэндээйи конференциятын тэрийээчилэрэ матырыйаалы нэһилиэнньэттэн эрэ хомуйар суоллаах эбиттэр.

Инньэ гынан саҕалааһын үчүгэй диэн көрдүм. Сүүстэн таһа хаайыга олоро сылдыбыт дьон аатын булбуттар. Дьону ити саҕана байыаннай кэм кырыктаах сокуона отой буруйа суохтарыгар түбэһиннэрэр эбит. Холлобура хоргууйан ыксаан, саас бааһынара ордуубут туораабы хомуйуу иһин эмиэ ыттар эбиттэр. Ньурба кырдыаҕа Николай Николаевич Мартынов аҕатын Мартынов Николай Петровиһы, "Куйбышев" холкуос бэрээсдээтэлин үлэһитэригэр хоргууйбуттарыгар бурдук атаһын түһэспитин иһин хаайыга ыппыттар. Кэмпэндээйигэ туус ылааһынна ити сылларга хас да категория дьон үлэлээбит эбит, олортон биридэстэрэ олохтоох холкуостаахтар.

Электроннай учебниктар экспертизаны аастылар

"Бичик" Национальнай кинигэ кыһата кизг аратаҕа туһуламмыт ааҕы кинигэтин таһынан, оскуола оҕолоругар үөрэх кинигэтин бэлэмнээн таһаарар.

Үөрэх кинигэлэрин федеральнай испиһэктэригэр 2014 с. кирибит 1-4 кылаастарга аналлаах "Литература ааҕыта" (авт. Л.В. Захарова, У.М. Флегонтова) электроннай көрүнгэрэ онгоһуллан, Москва Россия Үөрэһин академиятыгар педагогическай, Россия Кинигэтин сойууһугар общественнай экспертизаны ситиһилээхтик аастылар. Онон, аныгы ирдэбиллэнэн, оҕолор кумааһыга бэчээттэммит учебнигы таһынан, электроннай көрүңү туһанар кыахтаныахтара.

Учебник электроннай көрүңэ компьютерга, ноутбукка, планшетка, смартфонга үлэлиир. Манна мультимедийнай уонна интерактивнай элэмнэнэр, тылдыт, уруһуйдар уонна хаартыскалар галереялар, ырыалар, видеолар, мультфильмнар, схемалар, диаграммалар, тургутуктар араас көрүңнэрэ, интернет-ссылка, бэйэ бэлиэһиниитэ, о.д.а. киирэллэр.

Бу үөрэх кинигэлэрин онорууга Нам улууһун Хатын-Арыы, Хамаҕатта орто оскуолаларын, Дьокуускай куораттаагы национальнай гимназия, 17 № -дээх оскуола учууталларын авторскай кэлэктииптэрэ үлэлэстилэр.

Онон кэлэр үөрэх дьылыгар 1-4 кылаастарга "Литература ааҕыта" үөрэх кинигэлэрин электроннай көрүңнэрэ бэлэм буолуохтара.